

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

БАНДУРКА Максим Богданович

**Інструменти митного регулювання зовнішньої
торгівлі: сучасний стан та напрямки
вдосконалення в Україні / Instruments of Customs
Regulation of Foreign Trade: Current State and
Directions for Improvement in Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМСм-21
М. Б. Бандурка

Науковий керівник:
к.е.н., доцент С. Д.
Герчаківський

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ___ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. КОНЦЕПЦІЙНІ ДОМІНАНТИ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	7
1.1. Теоретизація регулювання ЗЕД в українській та світовій фінансовій науці	7
1.2. Характеристика інструментарію митного регулювання	12
Висновки до розділу 1	
РОЗДІЛ II. ПРАГМАТИЗМ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	22
2.1. Моніторинг зовнішньоторговельних операцій в умовах Ковід-реальності	22
2.2. Аналіз використання митно-тарифних інструментів регулювання ЗЕД	28
2.3. Митне регулювання в контексті забезпечення митної безпеки держави	33
Висновки до розділу 2	
РОЗДІЛ III. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В ПАРАДИГМІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	44
Висновки до розділу 3	
Висновки	53
Список використаних джерел	56
Додатки	

ВСТУП

Актуальність дослідження. З метою збереження та зміцнення своїх позицій у світовій економіці кожною країною вжито ряд заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та захист вітчизняних виробників від несприятливих зовнішніх факторів зовнішнього середовища. За цих обставин все більшого значення набувають економічні та адміністративні важелі, що регулюють національну економіку, одним із них є тарифно-тарифне регулювання, яке в сучасних умовах часто має не лише економічну, а й політичну основу.

Митно-тарифний нагляд за зовнішньоекономічною діяльністю є економічним методом регулювання міжнародної торгівлі. В Україні використовуються такі інструменти: тарифи, які класифікують товари за сферою зовнішньоекономічної діяльності, визначають країну походження, величину їх тарифів, та тарифні преференції і пільгові програми. Як важливий інструмент зовнішньоекономічної політики країни, тарифи відіграють в економіці різноманітні функції, серед яких важливі для української економіки: захист — захист національного товаровиробника від негативної зовнішньої діяльності.

Реалізація національної митної політики пов'язана з вирішенням багатьох складних політичних, економічних, соціальних та правових питань, які пов'язані із зниженням рівня захисту населення, великою кількістю незаконних порушень прав і свобод громадян, власності, громадський порядок і громадська безпека, правила та об'єкти інтелектуальної власності. Боротьба з митною злочинністю та контрабандою в Україні останнім часом приділяється все більше уваги з боку формальних і неформальних інституцій.

Оновлюється охоронна частина митної системи країни, зокрема за рахунок посилення контролю за імпортно-експортними операціями, посилення боротьби з митними порушеннями, спричиненими військовим конфліктом на сході України та анексією Криму, поширенням COVID-19, і міжнародна економіка. Тенденція зростання протекціонізму. Тому формування та реалізація відповідної фіскальної політики в системі митної безпеки та запровадження механізмів блокування та усунення факторів, що підривають стабільність національної

митної системи, є питаннями, які потребують невідкладного вирішення у митній сфері.

У сучасних умовах питаннями митно-тарифного нагляду займаються багато вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, зокрема: Андрійчук В., Бураковський І., Бараненко І., Білич Н., Гребельник О., Іванов Є., Мельник Т. , Микуляк В. , Пашко П. та ін. Водночас, відповідно до виконання Угоди Україна-ЄС, міжнародні аспекти митно-тарифного нагляду та його характеристики в Україні потребують подальшого вивчення, що робить дослідження актуальним.

Метою випускної кваліфікаційної атестаційної роботи є вивчення теоретичних та прикладних аспектів використання засобів митного нагляду у вітчизняній фіскальній практиці.

Для досягнення цілей дослідження визначено та розв'язано наступні теоретичні, методичні та практичні завдання:

- охарактеризуйте концептуальні основи митного нагляду в працях науковців світу та України;

- розкрити теоретичну розробку визначення митних документів;

- дослідження практики міжнародної торгівлі в умовах ризику, спричинених глобальною пандемією;

- взяти за приклад Ягодинську митницю, щоб дослідити особливості митно-тарифних заходів;

- вивчити застосування митних правил у контексті забезпечення національної митної безпеки;

- під позитивним впливом зарубіжного досвіду визначити стратегічні орієнтири вдосконалення українського митного нагляду.

Об'єктом дослідження є теорія, організація та правове домінування національної митної політики.

Предметом дослідження є інструменти митного нагляду у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Підсумкова кваліфікаційна робота проводиться на сторінці 64. Аналізаційна частина роботи представлена у вигляді 13 малюнків, 5 таблиць та 2 додатків. Список використаних джерел містить 62 одиниці.

РОЗДІЛ І
КОНЦЕПЦІЙНІ ДОМІНАНТИ РЕГУЛЮВАННЯ
МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Теоретизація регулювання ЗЕД в українській та світовій фінансовій науці

Починаючи з другої половини 19 ст., активно пропагується нормативна концепція розвитку зовнішньої торгівлі, особливо теорія факторів виробництва (Е. Хекшер, Б. Олін), удосконалена американським дослідником П. Самуельсоном. ґрунтується на порівняльних перевагах і торгівлі Аналіз впливу факторів виробництва двох країн.

Суть цього неокласичного підходу полягає в спеціалізації окремих країн, оскільки історично та географічно розподіл матеріальних і людських ресурсів між країнами є незбалансованим, що пояснює різницю у відносних цінах на товари, від яких залежать порівняльні переваги країн. У таблиці 1.1 наведено назви сучасних та контрольованих шкіл та їх представників.

В. Леонт'єв застосував теорію Хекшера-Оліна до аналізу американської зовнішньої торгівлі і за допомогою багатьох емпіричних випробувань показав, що умови теорії не виконуються на практиці. Оскільки Сполучені Штати вважаються капіталомісткою країною з відносно високою заробітною платою, вони теоретично повинні експортувати капіталомісткі товари та імпортувати трудомісткі товари. Однак насправді експортується більш трудомістка продукція, а імпорт США на 30% капіталомісткіший, ніж експорт. Це означає, що Сполучені Штати не є країною з надлишком, а країною з надлишком робочої сили.

Результати дослідження Леонт'єва називають «парадоксом Леонт'єва»: теорія Хекшера-Оліна не була доведена на практиці, тому що трудомісткі країни експортують капіталомістку продукцію, а капітал насичений — трудомісткий. В. Леонт'єв пояснив цей парадокс: США експортують товари, які неможливо виробляти в інших країнах або є неефективними через низьку кваліфікацію робочої сили.

Таблиця 1.1

Особливості сучасних та регулятивних теорій розвитку міжнародної торгівлі [1]

Теорія	Автор	Роль держави в регулюванні зовнішньої торгівлі	Період
<i>Неокласична школа</i>			
Пропорційності факторів виробництва	Е. Гекшер, Б. Олін (Швеція)	Вільна торгівля	1930-ті роки
Парадокс Леонтьєва	В. Леонтьєв (США)	↑ ○	1950-ті роки
Специфічних факторів виробництва	П. Самуельсон (США)	↑ ○	1970-ті роки
<i>Альтернативні теорії</i>			
Ефекту масштабу	П. Кругман (США)	Регулювання	1960-ті роки
Гіпотеза переважного попиту	Ст. Ліндер (США)	↑ ○	↑ ○
<i>Теорії неотехнологічного напрямку</i>			
Життєвого циклу продукту	Р. Вернон (США)	Регулювання	1960-ті роки
Технологічного розриву	М. Познер (США)	↑ ○	↑ ○
Обкрадаючого зростання	Дж. Бгагваті (США)	↑ ○	1970-ті роки
Конкурентної переваги нації	М. Портер (США)	↑ ○	1980-ті роки

Леонтьєв створив модель «навички праці», згідно з якою елементами виробництва є не три елементи (капітал, земля і праця), а чотири елементи: кваліфікована праця, некваліфікована праця і капітал, земля. Відносна кількість професіоналів і кваліфікованої робочої сили визначає експорт товарів: виробництво товарів вимагає використання кваліфікованої робочої сили, а надлишок некваліфікованої робочої сили сприяє експорту товарів, які не потребують висококваліфікованої робочої сили.

Теорія технологічного розриву була висунута американським економістом Майклом Познером у 1961 році. Застосування цієї концепції в аналізі міжнародної торгівлі означає відмову від теоретичного припущення Хекшера-Оліна про те, що всі країни використовують однакову технологію виробництва. Той самий товар. М. Познер виходив з того, що одна і та ж технологія не завжди використовується в різних країнах одночасно, і для її міжнародного поширення потрібен певний час. В результаті одна країна може використовувати нову технологію, а інша країна ще не досягла цієї інновації. Крім того, корпоративні інноватори не зацікавлені в тому, щоб їх новітні технології якнайшвидше стали надбанням громадськості [2].

М. Познер вважає, що більша частина товарообігу між розвиненими країнами базується на впровадженні нової техніки виробництва та нової продукції. Компанії, що випускають нову продукцію, можуть користуватися

своєю експортною монополією до тих пір, поки на ринку не з'являться компанії-імітатори з подібними продуктами. Такі тимчасові монополії часто базуються на патентах і ліцензіях, а їх видача стимулюватиме розвиток винаходів і нових технологій. Відокремлення технології компанії дійсно може додати нові переваги країні походження товару.

Теорія вказує, що лише завдяки безперервним інноваціям країна може зберегти свої позиції провідного експортера на світовому ринку. Однак у цієї моделі є й деякі недоліки, оскільки вона не пояснює, яким повинен бути розмір технологічного розриву, як вони створюються та усуваються.

Основний принцип теорії життєвого циклу продукту на світовому ринку був запропонований Реймондом Верноном у 1966 році. Він базується на концепції життєвого циклу продукту, запропонованій Гарвардською бізнес-школою на початку 1960-х років, яка вважає, що продажі продукту та прибуток змінюються час. У життєвому циклі товару є 4 основних етапи:

1. На етапі запуску нового продукту рівень продажів низький. Через вартість реалізації продукту прибуток також дуже низький.

2. Період зростання характеризується збільшенням прибутку і збільшенням обсягів продажів.

3. На зрілому етапі конкуренції та розвитку ринок насичується, а збут і прибуток стають стабільними.

4. Під час фази спаду продажі та прибуток знижуються.

Р. Вернон вважає, що технології та дослідження відіграють важливу роль у налагодженні торговельних відносин між країнами. В промислово розвинених країнах розробка нових продуктів потребує більших технологій та можливостей для досліджень.

Взагалі неокласики виступають за існування закону співвідношення факторів: у відкритій економіці кожна країна намагається виробляти товари, які потребують більшої кількості факторів, і ця країна має відносно кращі фактори. Тому в процесі міжнародної торгівлі ціни на фактори виробництва вирівнюються.

Представники сучасних теорій наполягали на необхідності формування механізму автоматичного балансу міжнародних платежів для регулювання платіжно-розрахункових відносин між найбільшими країнами світу. На реалізацію сучасної моделі зовнішньоекономічної діяльності впливає розвиток фінансової глобалізації, яка характеризується високою мобільністю капіталу, високими фінансовими активами, глобальним розширенням зовнішньої торгівлі, зменшенням перешкод руху капіталу, транскордонним потоком капіталу тощо.

Протягом усього періоду становлення та розвитку українська фінансова наука була послідовна з поступом глобального економічного мислення, критично розглядаючи досягнення зарубіжних економістів. Питання, які не обходяться без уваги представників української фінансової науки: податкове фінансування, фінансовий нагляд за міжнародною торгівлею, розробка податкових інструментів впливу на імпорт та експорт товарів і послуг тощо. Характеристика українських фінансистів кінця XIX – початку XX ст. Крім теорії, вони мають великий практичний досвід роботи в міністерствах, відомствах, банках, пройшли обов'язкове стажування за кордоном, знайомі з фінансовою наукою в країнах Європи.

Тому в першому самостійному творі представники київської школи (Т. Степанов, М. Бунге, М. Алексеєнко, Д. Журавський та ін.) відкинули ідею дворецького і стали прихильником думки А. Сміта. в архітектурі Фінансова економіка на засадах ринкової економіки [3]. Фінансові науки того періоду зосереджені переважно на вивченні додаткових методів (податків, тарифів, тарифів, характеристик зборів).

Багато українських фінансистів підтримують ідею вільної торгівлі та вільної торгівлі, один із засновників київської школи І. Вернадський. Вчений вважає, що тарифи рятують промисловців від «захоплюючої конкуренції, ні занепаду, ні спокою, і завжди підтримують напружену моральну та духовну владу» [4]. У той же час інші представники київської школи (П. Мігулін, І. Янжун, С. Вітте) є прихильниками протекціонізму і наполягають на введенні високих мит, що сприятиме імпорту капіталу, а не товарів.

Одним із найвідоміших українських фінансистів можна вважати І. Кулішера, якого дуже хвилює місцеве оподаткування та фінансова теорія. Крім того, він є першою країною у світі, яка довела, що слаборозвинені регіони відіграють периферійну роль у сільському господарстві та сировині, тоді як більш розвинені регіони історично переміщали центральну роль існуючої системи країни. Система пов'язує діяльність купців і банкірів в єдиний механізм [1].

Можливо, першим, хто почав теоретичне осмислення природи оподаткування у вітчизняній фінансовій науці, став український учений М. Алексеєнко, який зазначив, що оподаткування є також економічним, економічним, політичним і правовим явищем у реальному житті. Крім того, цей учений вважає, що оподаткування тісно пов'язане з національною діяльністю, використовуючи класичні та неокласичні ідеї для доведення визначення та природи оподаткування та необхідності стягнення податків.

Представник київської школи, учень М. Бунге Д. Піхно зробив значний внесок у теоретизацію фінансового нагляду міжнародної торгівлі. На відміну від «чистих» фінансистів кінця 19 ст. - Початок ХХ ст. Д. Піхно акцентував увагу на способах поповнення та витрачання скарбниці, системно розкривав роль фінансів в економіці, міжнародних сферах, управлінні виробництвом. У своїй книзі «Про свободу міжнародної торгівлі та протекціонізм» автор вважає, що в науці та практиці міжнародної торгівлі борються дві протилежні точки зору. Перший, хто захищав свободу міжнародної торгівлі (теорія невтручання) і протекціоністську доктрину (спонсор національної промисловості). В останньому випадку в першу чергу люди повинні турбуватися про національні інтереси. Міжнародна торгівля без державного втручання не тільки приносить країні менше користі, ніж при поваленні уряду, але й веде до великого обсягу освіти та створює серйозні політичні, фінансові, економічні та соціальні загрози. З метою підвищення ефективності міжнародної торгівлі та усунення ризиків, пов'язаних із національними інтересами, уряд має регулювати цю торгівлю за допомогою тарифної системи [1].

Високі тарифи забезпечують місцевій промисловості внутрішній ринок і високу оплату праці та капіталу, що можна порівняти з привілеєм винахідництва та відкриття. Тарифна протекціоністська політика впливає на міжнародні відносини країн, є агресивною та спричинить опір з боку інших країн, тому її успіх і результати не можна заздалегідь прорахувати в цілому, як і результат війни.

Тому українська фінансова наука розвивалася на руслі світової наукової школи, розширюючи науково-дослідницьку сферу класифікаційного поняття інструментарію та арсеналу методологічної зброї, включаючи фінансовий нагляд за зовнішньоекономічною діяльністю.

1.2. Характеристика інструментарію митного регулювання

Здійснення митно-тарифного нагляду є складним і системним процесом, у якому беруть участь не лише основні органи різних державних відомств — законодавства, управління, юстиції, а й безпосередні учасники міжнародних економічних відносин — підприємства. Ефективність митної політики залежить від гармонійного поєднання економічних інтересів кожного суб'єкта. За допомогою органів митно-тарифного регулювання держава коригує потік імпортно-експортних товарів і географічну структуру відповідно до довгострокових цілей розвитку, макроекономічної стабільності, міжнародного платіжного балансу, стабільності валютного курсу. Метою митної політики є забезпечення вітчизняних та іноземних виробників створення найкращих умов для конкуренції між країнами, забезпечення найбільш ефективного використання інструментів митного контролю та торговельного нагляду в митній зоні, участь у виконанні торгово-політичних завдань захист національного ринку, стимулювання економічного розвитку, сприяння здійсненню структурної перебудови та інших завдань економічної політики, забезпечення належного рівня доходів державного бюджету [5].

Основними принципами митно-тарифного нагляду є:

- як невід'ємна частина зовнішньоекономічної політики України, єдино

запровадити митно-тарифне регулювання;

- уніфікація системи управління зовнішньоекономічною діяльністю країни та контролю за нею;

- уніфікувати політику експортного контролю;

- єдиний митний простір;

- принцип юридичної відповідальності;

- пріоритетність економічних заходів для контролю

зовнішньоекономічної діяльності країни;

- рівноправність та недискримінація учасників зовнішньоекономічної діяльності;

- держава захищає права та інтереси учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Лише розв'язавши основне протиріччя між тарифами та тарифним регулюванням, ми можемо створити оптимальні умови для конкуренції: з одного боку, необхідно сприяти конкуренції та вирішити проблему монополізації підприємств-монополістів на ринку, тобто відігравати наступальну функцію. з іншого боку, щоб вітчизняні виробники не були нестерпними Вплив іноземної конкуренції, а саме відігравати захисну роль.

Практика показала, що тарифи та методи тарифного контролю є основними інструментами національного економічного протекціонізму і відіграють визначальну роль у системі контролю зовнішньоекономічної діяльності країни. Правовою основою для запровадження митно-тарифного регулювання в Україні є: Митний кодекс України [13], Закон України «Про митні тарифи України» [15], якщо він не суперечить додатку I ратифікованого протоколу. «до СОТ» [17], інші положення.

Основною складовою системи тарифно-тарифного нагляду є тарифи. У вузькому розумінні тарифи — це систематичний перелік тарифів і товарів, що підлягають імпортному, експортному та транзитному тарифам. система також включає розрахунок тарифних ставок і коефіцієнтів надбавок, знижок та переліку заборонених ввезення та вивезення та транзиту товарів за сферою зовнішньоекономічної діяльності. Тарифи також можуть вважатися

застосовними при імпорті певного товару на митну територію країни або при експорті. Специфічна ставка податку. У цьому випадку поняття тарифу збігається з поняттям тарифу, коли товари перетинають національний митний кордон, і може бути визначено як тариф, що встановлюється на товари та предмети, що перетинають національний митний кордон [10]. У широкому сенсі Як зазначалося вище, тарифи є засобом реалізації зовнішньоторговельної політики країни, а також інструментом регулювання взаємодії внутрішнього та зовнішніх ринків.

Відповідно до чинного Митного кодексу України, механізм тарифного нагляду є невід'ємною частиною «національної політики у сфері національної митної справи», під якою розуміється система цілей, принципів, функцій, напрямів, засобів та механізмів країни. . Забезпечення національних митних інтересів і безпеки України, зовнішньоторговельного нагляду та захисту внутрішнього ринку, розвитку національної економіки та її інтеграції у світову економіку, наповнення державного бюджету та виконання цього:

- 1) механізм тарифного та нетарифного нагляду за зовнішньоекономічною діяльністю;
- 2) брати участь у митних союзах, зонах вільної торгівлі та міжнародних угодах (конвенціях) з питань тарифів;
- 3) встановлення порядку перетину товарів через митний кордон України та здійснення митного нагляду;
- 4) Законодавство України з питань національної митної справи.

З функціональної точки зору тарифно-митний нагляд — це система заходів економічної та зовнішньоекономічної політики, що вживаються державою у сфері митного оподаткування, контролю та митного оформлення. Визначення чітко визначає масштаби дій країни щодо впровадження тарифів та тарифної політики. Тому можна виділити такі основні напрями митно-тарифної політики: система митного оподаткування, система митного контролю та система митного оформлення. Це суто адміністративні засоби реалізації митної політики.

На практиці тарифним методом регулювання торгівлі є встановлення мит на товари, що імпортуються або вивозяться з країни. В Україні діють імпортні та експортні тарифи, сезонні та спеціальні види тарифів. Спеціальні податки

включають спеціальні податки, антидемпінгові мита, компенсаційні та додаткові імпорتنі мита. Спеціальні тарифи (крім оподаткування) стягуються за результатами опитування для захисту вітчизняних виробників.

Адвалорна ставка розраховується у відсотках від митної вартості і є найбільш поширеною. Зокрема, стягується фіксована сума за одиницю товару. Комбінація поєднує два варіанти. При ввезенні в Україну окрім митних зборів можуть стягуватися також податок на споживання (для товарів, що оподатковуються) та податок на додану вартість [8].

Мита можуть обмежувати не тільки імпорт, але й експорт. Хоча такі заходи не є поширеними, на практиці вони можуть обмежити експорт сировини та створити преференційний режим для вітчизняних переробних компаній, які виробляють продукцію з доданою вартістю. В Україні вводяться експортні мита на шкіру, льон, соняшник і ячмінь, худобу, брухт чорних металів, деякі кольорові метали, природний газ. Заходи захисту торгівлі захопили світ: у 2016 році було введено 163 антидемпінгові заходи (44 з яких були спрямовані на Китай), 24 компенсаційні заходи та 5 спеціальних заходів. У 2017 році Україна ввела три антидемпінгові мита на шоколад, шліфувальні круги та азотні добрива з Росії[8].

За загальним правилом, обов'язок, який поширюється на всіх членів СОТ, полягає в тому, щоб утримувати тарифи всіх торговельних партнерів на одному рівні, не встановлювати додаткових бар'єрів для іноземних експортерів і не підвищувати ставку податку вище за найвищу, узгоджену державою країна. З цього правила є деякі винятки, тобто у разі укладення угоди про вільну торгівлю це потужний механізм регулювання торговельних відносин, спрямований на взаємне зниження або скасування тарифів та інших торговельних обмежень між торговими партнерами-учасниками зони вільної торгівлі. Експортери та імпортери зазвичай можуть використовувати тарифні преференції згідно з угодою про вільну торгівлю, але вони повинні надати сертифікат походження, пряму доставку та пряму закупівлю. Наприклад, для отримання пільг за спільною угодою з Європейським Союзом українським експортерам необхідно отримати сертифікат походження EIZ.1 або підтвердити походження товару іншими способами. Важливим механізмом є статус «авторизованого експортера», який

надається компаніям і сприяє отриманню сертифіката походження EIG.1 [5]. Важливим кроком у лібералізації торгівлі України є приєднання до Пан'європейської Середземноморської конвенції про преференційні правила походження. Конвенція дозволить українським експортерам використовувати для виробництва сировину з інших пан'європейських середземноморських держав-членів без втрати статусу походження товарів України. Так само, інші учасники Pan-Euro-Med зможуть використовувати українську сировину для виробництва товарів зі статусом національного походження. Запровадження Pan-Euro-Med вимагає внесення змін до угоди про вільну торгівлю, але після цього кроку українські експортери зможуть збільшити експорт [11].

На міждержавному рівні нагляд за міжнародною торгівлею здійснює Світова організація торгівлі, і його метою є регулювання співробітництва між країнами при визначенні митної політики. За результатами Дев'ятої міністерської конференції СОТ (грудень 2013 р., Бали, Індонезія) було прийнято Угоду СОТ про спрощення процедур торгівлі (АТФ), що мало значний вплив на подальший розвиток міжнародної торгівлі. Лада 2015 року [6].

Угода додатково спрощує процедури міжнародної торгівлі за рахунок зниження рівня митного огляду та контролю, прискорення випуску товарів, саморозмитнення суб'єктів господарювання, а також митного оформлення товарів і транспортних засобів в АЕО або інших дозволених місцях. Через митницю тощо. У рішенні міністрів про безмитний і неквотований доступ на ринок для НРС члени СОТ підтвердили, що НРС мають право на безмитну та неквотовану експортну систему.

Багато країн виконали рішення про запровадження такої системи, а ті країни, які ще не запровадили таку систему щонайменше для 97% найменш розвинених країн, зобов'язалися і надалі розширювати безмитний і безквотований доступ до своїх ринків. Для найменш розвинених країн не менш важливим досягненням є міністерське рішення про преференційні правила походження. Поки що головна проблема полягає в тому, що важко застосовувати преференційні правила походження, тому пільги для найменш розвинених країн

фактично стабілізувалися. Тому основне завдання під час переговорного періоду — визначити, чи є достатнім обсяг переробки товару.

Рішенням міністра про преференційні правила походження товарів визначено такі можливі варіанти визначення адекватності переробки товарів, а саме: 1) стандарт доданої вартості, виражений у відсотках; 2) зміни тарифної класифікації; 3) спеціальна обробка. товарів Вимагати. З точки зору стандартів доданої вартості (advalorem), країни-члени СОТ усвідомили, що найменш розвинені країни мають обмежені виробничі потужності, тому, навіть якщо найменш розвинені країни мають частку свого експорту, ці країни все одно зберігають право на преференційний режим. . Іноземні фактори становлять аж 75% доданої вартості товарів. Крім того, члени СОТ визнали, що метод накопичення є важливою частиною односторонніх торгових преференцій. Цей метод дозволяє двом і більше країнам-учасникам пільгових схем спільно виконувати вимоги щодо переробки товарів. Тому деякі найменш розвинені країни-учасники пільгових схем або найменш розвинені країни та країни, які в односторонньому порядку надають торгові преференції, можуть співпрацювати у виробництві товарів. Товари, вироблені за кумулятивним планом, будуть вважатися з найменш розвинених країн.

Щодо сучасного етапу розвитку економічних відносин у сфері митного нагляду, Україна, з одного боку, ратифікувала спільну угоду з Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та його державами-членами у 2014 році, а з іншого боку (далі іменується «Угода про асоціацію»), яка передбачає створення політичного союзу та всеосяжної свободи. Торговельна зона (ЗВТ). Це стало головним стратегічним носієм українських соціально-економічних реформ. Ці реформи є комплексними та чітко визначають напрями реформування, одна з яких – реформа митниці в рамках контролю зовнішньоекономічних зв'язків країни. ЄС та Україна домовилися надавати один одному преференційний режим у сфері торгівлі товарами [9].

Це означає, що одна сторона не може вводити вищі імпорتنі чи експортні мита чи збори на іншу, ніж мита чи збори, які вона стягує з будь-якої іншої країни. Сторони не повинні вводити суворіші умови торгівлі або впроваджувати більше

форм митного контролю, ніж ті, що передбачені в угоді. Водночас Україна має право вводити тимчасові кількісні обмеження на імпорту для захисту своїх галузей, які знаходяться на ранній стадії розвитку або стикаються з серйозними труднощами, особливо якщо ці труднощі призводять до серйозних соціальних проблем. Проте Україна не використовує цей механізм, а найчастіше вживає протекціоністських заходів, вдаючись до тарифів та механізмів оподаткування.

Взаємна лібералізація зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС визначається положеннями частини IV Спільної угоди «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею». Ці правила передбачають, що відповідно до графіка, зазначеного в додатку ІА до угоди, ставка імпортуного тарифу для товарів, країна походження яких є стороною угоди, під час перехідного періоду зменшується або обнуляється до максимум 10 років. Лібералізація охоплює понад 97% тарифних позицій, що становить близько 95% двосторонньої торгівлі України з ЄС. При цьому, про що свідчать дані табл. 1.1 Угода про вільну торгівлю передбачає, що ЄС сприяє лібералізації асиметричних тарифів в Україні.

Таблиця 1.1

Динаміка лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС відповідно до положень поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі [5]

Товарні групи	Середньоарифметичні ставки імпортуного мита, %					
	Базові ставки		З моменту набуття чинності угоди		По закінченню 10-річного періоду	
	Україна	ЄС	Україна	ЄС	Україна	ЄС
За всією номенклатурою	4,95	7,60	2,42	0,50	0,32	0,05
Продовольчі товари (групи	7,03	14,44	6,19	15,64	3,50	15,56
Н 81-01-24)						
Непродовольчі товари (групи Н8-25-97)	3,56	0,71	0,86	0,20	0,00	0,00

Після набуття чинності угоди середня арифметична ставка імпортуного тарифу ЄС знизиться на 7,1 процентного пункту – з 7,6% до 0,5%, тоді як ставка українського імпортуного тарифу знизиться лише на 2,53 процентного пункту – з 4,95% до 2,42%. Особливо радикальними будуть поступки ЄС у сфері сільськогосподарської продукції – середній рівень тарифів буде знижений на

19,2 процентного пункту. -з 19,8% до 0,6% [7]. Згідно з положеннями угоди, тарифна лібералізація дозволить впроваджувати внутрішні тарифи та тарифну політику відповідно до обов'язкових тарифних інструментів СОТ за наявності недоліків на внутрішньому ринку, мінімізуючи можливість захисту економічних інтересів країни. Позитивним наслідком набуття чинності угоди є усунення тарифної ескалації між ЄС та Україною. Адже винятком із системи тарифної лібералізації є переважно сирі продукти (домашнє м'ясо, молоко, овочі тощо).

Тому тарифні заходи є потужним механізмом регулювання торгівлі. Подальший процес глобалізації вимагає багатоаспектного підходу до нагляду за міжнародною торгівлею. Лібералізація окремих сфер національної економіки та підтримка вітчизняного виробництва в окремих галузях дасть можливість у майбутньому раціонально використовувати конкурентні переваги країни та досягти успіху на міжнародному ринку. При цьому методи торговельного нагляду мають базуватися на дотриманні міжнародних зобов'язань та передбачуваності торговельної політики країни як надійного торгового партнера.

РОЗДІЛ II

ПРАГМАТИЗМ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг зовнішньоторговельних операцій в умовах Ковід-реальності

З кінця 2019 року спалах Covid-19 та пов'язані з нею заходи щодо стримування поширення пандемії негативно вплинули на світову економіку та привели світ до нової економічної кризи. Порівняно з кризою 2008-2009 років ця криза ускладнилася. Якщо проаналізувати показник світового ВВП, то за період

з 2008 по 2009 рік він знизився на 5,2%, або на 335,31 мільярда доларів США. до 2020 року – 4,2% або 3707,55 млрд дол. США (рисунок 2.1).

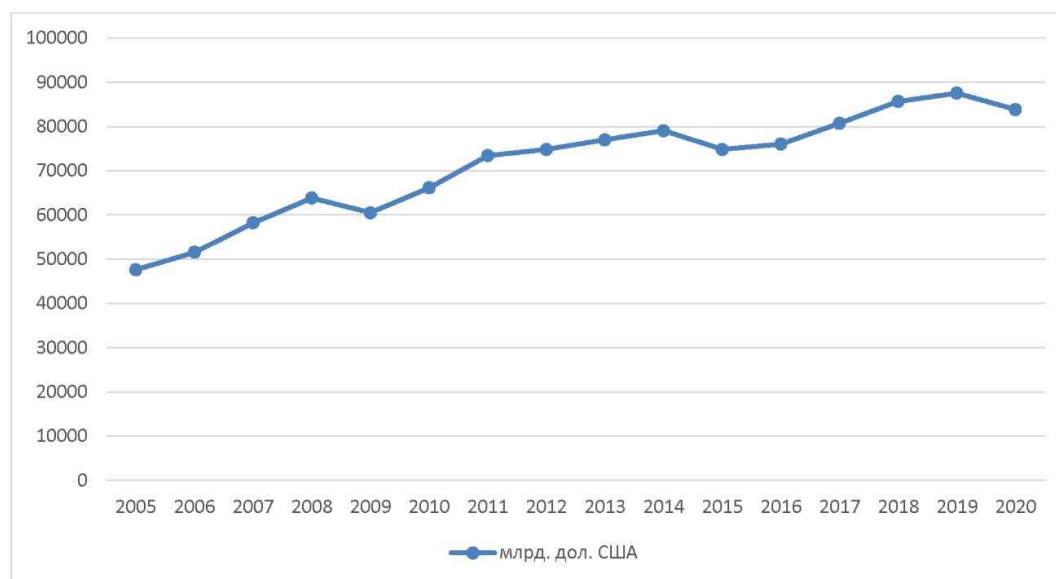

Рис. 2.1. Динаміка світового ВВП в 2005-2020 рр. [18]

Щоб зменшити поширення Covid-19, уряди в усьому світі ввели карантинні обмеження та запровадили блокади з часом, зокрема: масковий режим; перехід більшості компаній на дистанційну роботу; керування доступом працівників до офісів та громадських місць; Співробітники змушені призупинити роботу, заборонено виїзні та внутрішні поїздки, обмежено користування громадським транспортом, закриті багато торгових центрів, театрів, кінотеатрів тощо.

Оскільки Covid-19 спричинив різке збільшення кількості хворих на коронавірус і смертей, ці заходи є необхідними (рис. 2.2, 2.3).

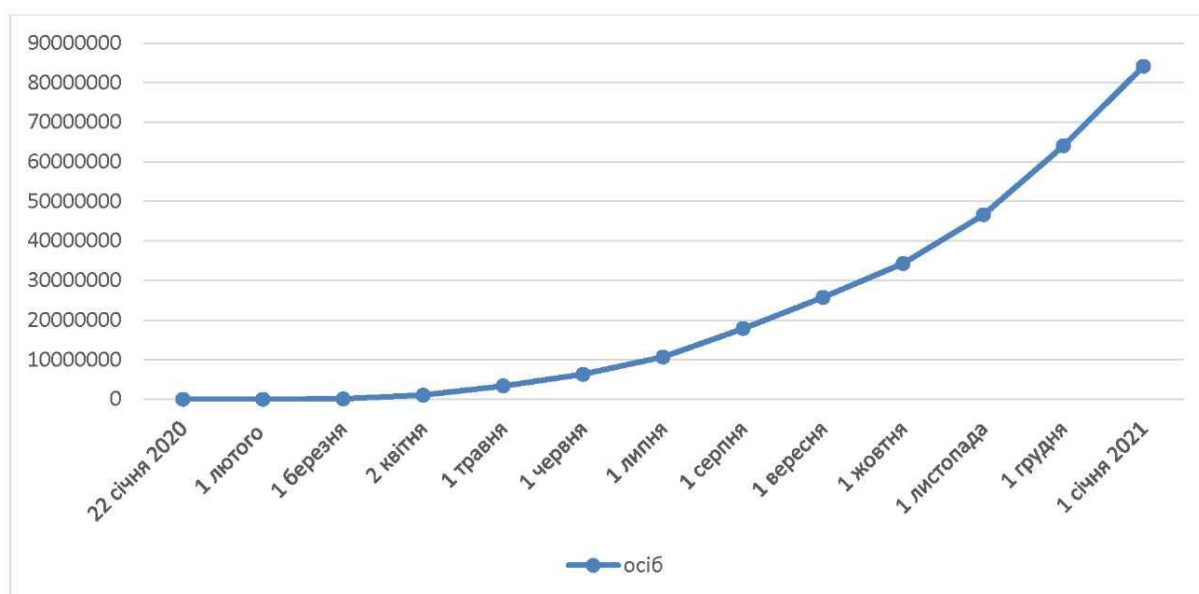

Рис. 2.2. Кількість хворих на Ковід в світі, 2020 рік [19]

З малюнка 2.2 ми бачимо, що з квітня 2020 року кількість пацієнтів зросла до 1 041 649. Менш ніж за три місяці (з 22 січня 2020 року по 1 квітня 2020 року) кількість хворих зросла на 1 410 092 випадки. Що стосується загиблих, то станом на 22 січня минулого року було 17 смертей, а в квітні ця цифра зросла до 50 527. Найгірше з цієї статистики полягає в тому, що, незважаючи на введення карантинних обмежень, у світі немає тенденції до зменшення чи припинення кількості хворих і смертей.

Згідно з даними МОП, вплив пандемії скоротив глобальний робочий день на 8,8%, що еквівалентно втраті 255 мільйонів робочих місць на повний робочий день. Варто зазначити, що це число в чотири рази більше, ніж під час світової фінансової кризи 2008-2009 років. Приблизно 114 мільйонів людей постраждали від обмежень щодо коронавірусу, з яких приблизно 81 мільйон були змушені залишатися вдома через обмежувальні заходи карантину, а ще 33 мільйони були безробітними [30].

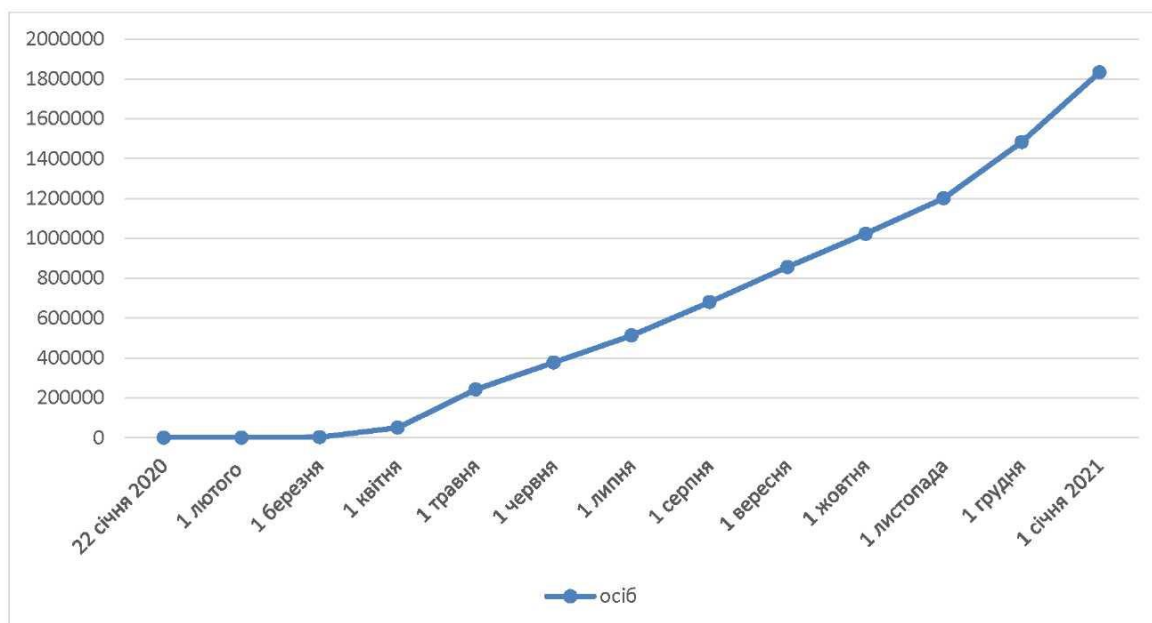

Рис. 2.3. Кількість смертей через Ковід-19 в світі, 2020 рік [19]

Через поширення Covid-19 фінансова криза вразила більшість економік світу. Одним із показників, що показують цей ефект, є динаміка міжнародної торгівлі (рис. 2.4, 2.5).

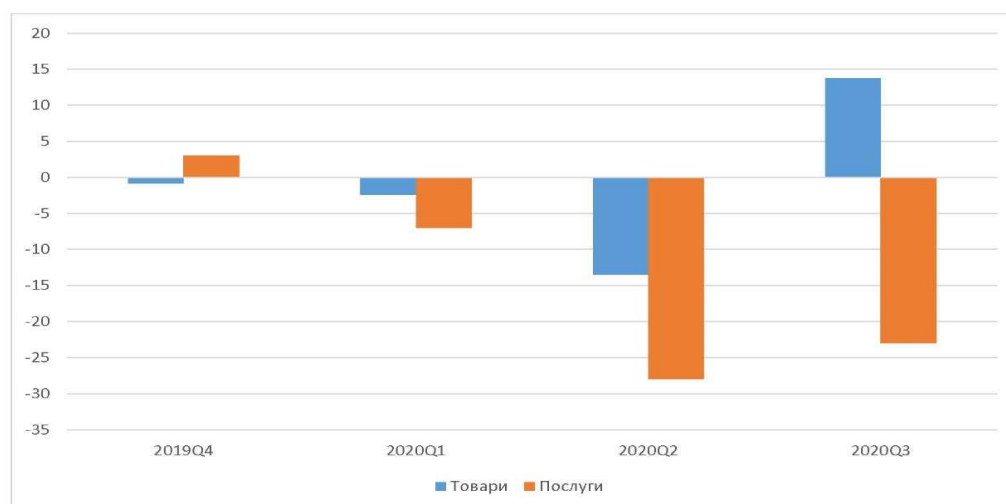

Рис. 2.4. Динаміка світового експорту товарів та послуг щоквартально у 2019-2020 рр., % [25]

У другому кварталі 2020 року спостерігалось значне зниження експорту/імпорту товарів та послуг. Іншими словами, через різке зростання кількості захворювань і смертей у другому кварталі 2020 року обсяг торгівлі основних країн світу зазнав великих втрат.

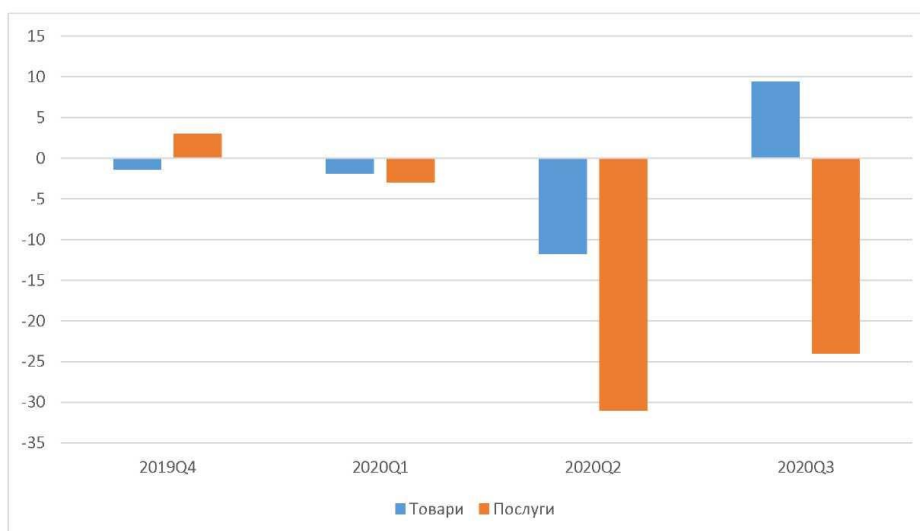

Рис. 2.5. Динаміка світового імпорту товарів та послуг щоквартально у 2019-2020 рр., % [25]

Основною товарною групою, де суттєво знизився обсяг торгівлі, є паливні продукти, тобто зниження у II кварталі. Порівняно з другим кварталом 2020 року це 35,1%. 2019 рік. Серед галузей обслуговування найбільших збитків зазнали туризм та транспорт, які впали на 81% та 30% відповідно. Оскільки торгівля товарами відновилася в третьому кварталі. У 2020 році торгівля паливними товарами відновиться, збільшившись на 34%, тоді як туристичні послуги та транспорт все одно втратять -68% і -24% відповідно. 2019 [25].

Міжнародна торгівля скоротилася у другому кварталі. Часткове відновлення в 2020 році та третьому кварталі. Його можна порівняти зі світовим ВВП за той же період (рис. 2.6). З малюнка 6 можна побачити ситуацію в другому кварталі.

У 2020 році, порівняно з іншими кварталами цього ж періоду, світовий ВВП впаде найбільше. ВВП впав у другому кварталі. 2020 р. порівняно з I кварталом. 214,99 млрд доларів США. Америка. І в порівнянні з другим кварталом. 2019-18202 млрд доларів США. Америка.

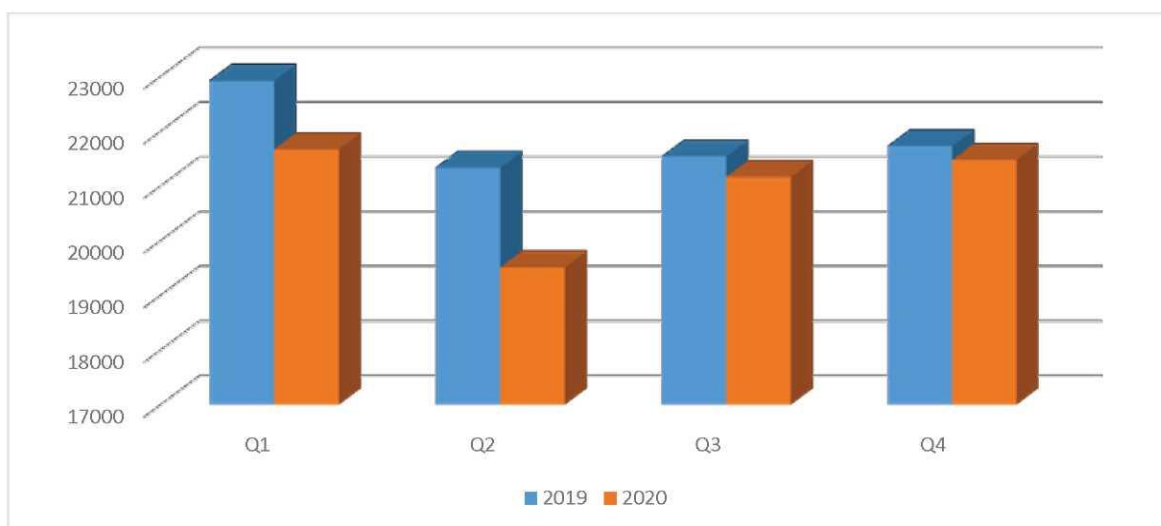

Рис. 2.6. Динаміка світового ВВП щоквартально, 2019-2020 рр., млрд дол. США [27]

Вищезазначене явище збільшило попит на міжнародне фінансування в країнах світу, безпосередньо впливаючи на збільшення боргу та погіршення державного боргу (рис. 2.7).

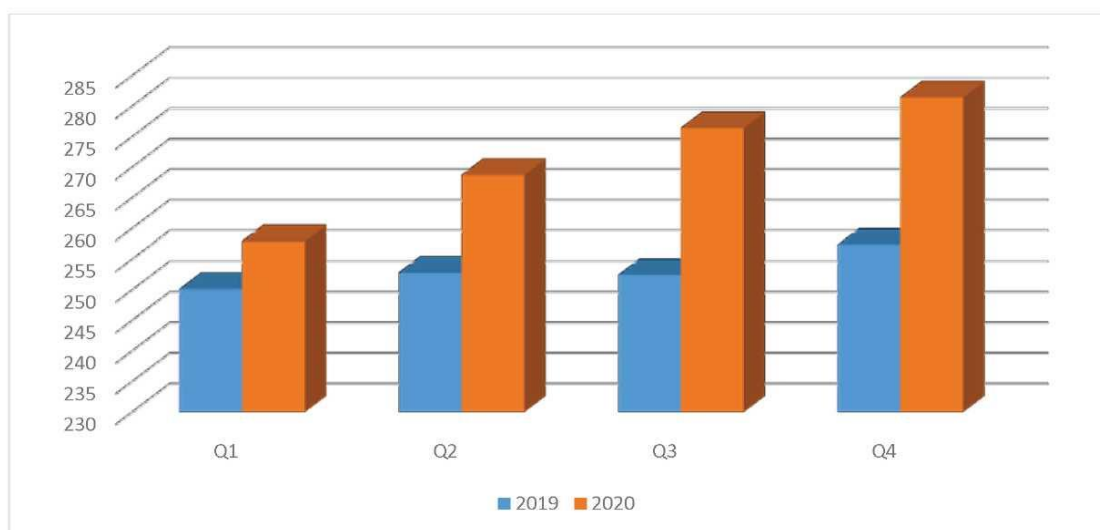

Рис. 2.7. Динаміка світового боргу у 2019-2020 рр., трлн дол. США [21]

Міжнародний валютний фонд використав свої поточні кредитні ресурси в розмірі 1 трлн доларів США, щоб якнайшвидше вжити надзвичайних заходів для реагування на пандемію Covid-19. Сполучені Штати надають фінансову допомогу країнам, які вкрай потребують, і надають кошти на платіжний баланс для захисту життя та засобів до існування людей, особливо найбільш вразливих

груп. Між початком пандемії в кінці березня 2020 року і 15 вересня 2020 року ми пообіцяли надати приблизно 91 мільярд доларів США (або 64 мільярди СПЗ) 80 державам-членам, з яких 30 мільярдів доларів США було використано на кошти надзвичайних ситуацій (RKF) і RFI.) [24].

За даними Інституту міжнародних фінансів (NE), загальний світовий борг у 2020 році становить 1084,8 трильйона доларів США. доларів США, або 7,1%, або 71,8 трлн доларів США. Сполучені Штати більше, ніж у 2019 році. [19] Також зверніть увагу, що обсяг глобального боргу в 2019 році майже стабільний і повільний, тоді як у 2020 році цей показник буде стабільно зростати з кварталу за кварталом. При цьому основним драйвером зростання ВВП, яке спостерігається з третього кварталу 2020 року, стало додаткове фінансове впливання у світову економіку.

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що пандемія прискорила та поглибила нову світову економічну кризу. Обмежувальні заходи, вжиті для стримування поширення Covid-19, призвели до обвалу світової торгівлі та падіння світового ВВП, особливо у другому кварталі. У 2020 році це вплине на загальний ВВП у 2020 році. Можна простежити залежність зростання світового боргу від вищезгаданих криз. Судячи з отриманих даних, на тенденцію зростання світової економіки та ВВП у третьому та четвертому кварталах впливає додаткове фінансування грошово-кредитних установ, що призведе до швидкого зростання світового боргу у 2020 році. Іншими словами, подолати економічну кризу, викликану пандемією, буде важко і повільно. Якщо припустити, що країни в усьому світі продовжують вводити жорсткі карантинні обмеження та перешкоджають економічному розвитку, це може призвести до неконтрольованого зростання боргу, що призведе до дефолту.

2.2. Аналіз використання митно-тарифних інструментів регулювання ЗЕД

Як приклад для аналізу використання інструментів валютного нагляду ми наведемо звіт і аналітичні матеріали Ягодинської митниці ДМСУ.

Митний пост розташований у Волинському районі Любомльського району, поблизу села Старовойтове на трасі Е373, що перекидає М07. З польської сторони є пункт пропуску «Дорогуськ» на однойменній трасі в напрямку Холма. Тип КПП-авто. Статус пункту пропуску міжнародний. Характер перевезень-пасажирських і вантажних. Крім радіологічного, митного та прикордонного контролю, КПП «Ягодин» може здійснювати також санітарний, фітосанітарний, ветеринарний, екологічний контроль та контроль служб міжнародних автомобільних перевезень.

Автомобільний пункт пропуску «Ягодин» входить до складу митного поста «Ягодин» Ягодинської митниці. Код пункту пропуску 20502 01 00 (11). Порівняно з січнем-серпнем 2020 року (4,4179 млрд ОАЕ) через збільшення імпорту наступних товарів обсяг імпорту та сума сплачених мит зросли на 83,8% (3,7001 млрд ОАЕ):

- автомобілі - збільшення податку на 139,6%, або 954,1 млн Еміратів;
- сільськогосподарська техніка
- збільшення на 122,7%, або 219,3 млн. Еміратів;
- телефон - збільшення на 111,7%, або збільшення на 200,6 млн Еміратів;
- частини 8701-8705-в Бразза, або на 178 мільйонів Еміратів;
- мінеральні добрива
- збільшення на 100,6%, або збільшення на 170 млн. Еміратів;
- трактори, трактори – зростання на 79,67%, або збільшення на 160,8 млн. Еміратів;
- автоматична обробка машинної інформації 58,1%, або 106,8 млн Еміратів;

Середній щоденний дохід з січня по серпень 2021 року становив 49,5 мільйона ОАЕ проти 26,9 мільйона ОАЕ за той же період 2020 року [20]. З січня

по грудень 2019 року найбільше товарів було експортовано до: Польщі (26,1% загального експорту), Німеччини (20,0%), Нідерландів (11,4%), Білорусі (7,8%), Великобританії (4,1%).), Італія (3,3%), Росія (3,3%), Литва (2,4%), Молдова (2,3%), Австрія (2,0%), Казахстан%, Словаччина (1,7%), Франція (1,2%).

Основою товарної структури експортного бізнесу є: ізолювані проводи, ріпак, пиломатеріали, підшипники, обшивні плити, соя, плоскі дерев'яні піддони, інші меблі, кукурудза, інші плити, поліетиленові плівки, деталі залізничних локомотивів, електротехніка трансформаторів, деревні гранули, Інші сир, дерев'яні меблі, ДСП, пшениця, курка, турбореактивний двигун.

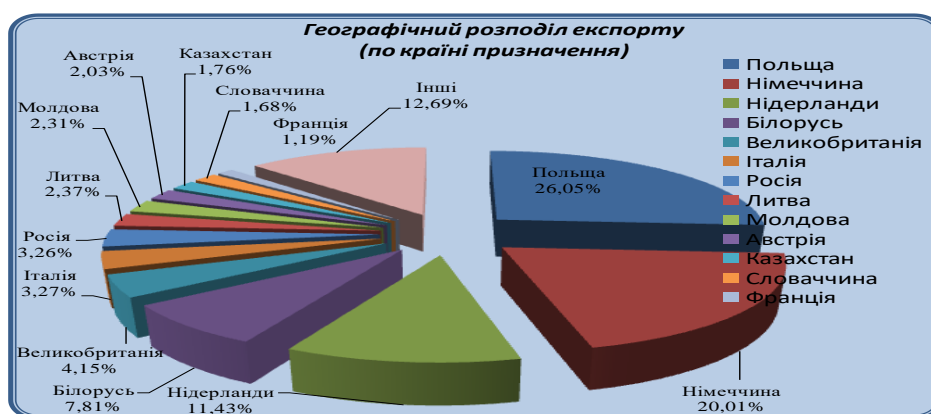

Рис. 2.8. Експортні операції (географічний розподіл) в зоні діяльності Ягодинської митниці [20]

З січня по грудень 2019 року найбільше товарів було імпортовано з: Польщі (31,1% загального імпорту), Чехії (11,7%), Німеччини (10,8%), Швейцарії (6,2%), Литви, 0%), Бельгії (4,7%).) %), Великобританії (4,2%), Білорусі (3,6%), Іспанії (3,2%), Угорщини (2,9%), Нідерландів (2,7%), Італії (1,5%).

З січня по грудень 2019 року більшість надходжень до держбюджету надходила за рахунок імпорту таких товарів: автомобілів, автотранспорту, стільникових інтернет-телефонів, пресів для виробництва ДСП, зернозбиральних комбайнів, мінеральних добрив, домашньої курки, трактори, ноутбуки Комп'ютер, свіжі сало, плоский рулон, сівалка, причіп, свіжа свинина.

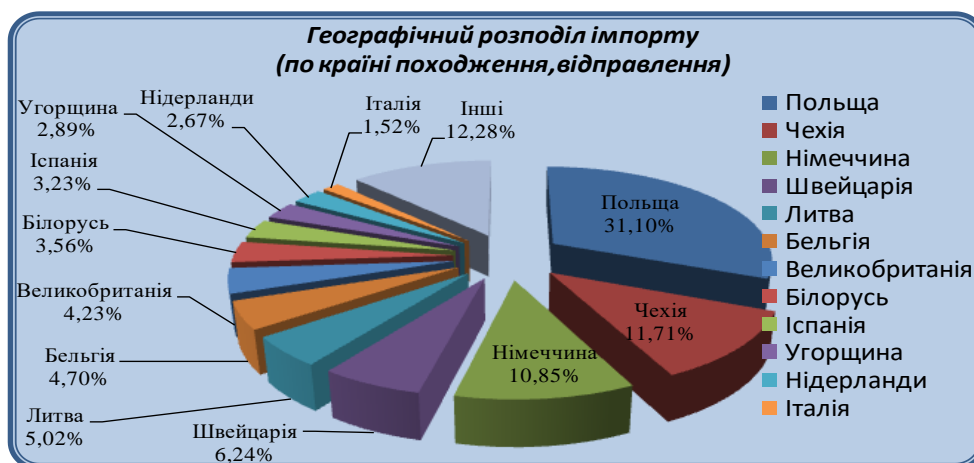

Рис. 2.9. Імпортні операції (географічний розподіл) в зоні діяльності Ягодинської митниці [20]

З січня по серпень 2021 року в порівнянні з січнем-серпнем 2020 року основними показниками імпорту є:

- ваговий обсяг імпорту збільшився на 38,51%;
- обсяг імпортованих товарів з тарифами, номінованими в доларах США, збільшився на 72,03%;
- отримані митні платежі зросли на 83,8%;
- рівень митної вартості зріс на 24,2%;
- податковий тягар одиниці ваги оподаткованого імпорту (грн./кг) збільшився на 34,38%.

Таблиця 2.1

Порівняльний аналіз оподаткованого імпорту в 2020-2021 рр.

	січень-серпень 2021	січень-серпень 2020	Відхилення(%/+,-)	
Обсяги імпорту по вазі, тонн	667-471,88	481-886,15	38,5%	185-585,73
Обсяги імпорту по вартості, тис. \$	1-096-497,74	637-371,38	72,0%	459-126,36
Сплачено митних платежів, тис. грн.	8-118-073,60	4-417-935,00	83,8%	3-700-138,60
Рівень митної вартості, \$/кг	1,64	1,32	24,2%	0,32
Податкове навантаження, грн/кг	12,13	9,02	34,5%	3,11

Відповідно до законопроекту з січня по грудень 2019 року товар розмитнений, умовно нарахований податок становить 780 212,1 тис. грн.

Порівняно з аналогічним періодом 2018 року розмір допомоги зменшився на 35 793 100 ОАЕ. (4,4%).

Оскільки з 1 січня 2016 року набула чинності Угода про асоціацію між Україною та ЄС, 27 червня 2014 року між Україною та ЄС буде створено глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі, тобто встановлення безмитних тарифних квот. на певні товари, скасування тарифів або зниження процентних ставок, на підставі підтвердження походження товару, сума пільг, наданих з січня по грудень цього року, становила 613 674 100 грн., або 149 950 400 грн. Більше ніж за січень-грудень 2018 р.

З січня по грудень надавалися пільги на митне оформлення: товарів, ввезених в Україну за міждержавними угодами з країнами СНД – 63 672 100 грн. (8,2%), та товарів, тимчасово ввезених в Україну – 35 073 100 грн. мотори-32667,90 грн. (4,2%), макулатури та відходів-139,450 млн. грн. (1,8%), імпортованих товарів підприємств авіабудування – 7771,0 тис. грн. (1,0%), товарів, імпортованих за угодою про вільну торгівлю (тарифною квотою) між Україною та Канадою – 4534,20 грн. (0,6%), товари, поміщені за системою експортних тарифів -2 958,40 грн. (0,4%), технічні та інші засоби реабілітації-2668,3 тис.грн. (0,3%), імпорт транспортних засобів для постійного проживання – 2311,9 тис. грн. (0,3%), товарів, імпортованих за міжурядовою угодою про вільну торгівлю між Україною та Грузією – 4,304 млн. грн. (0,1%), товари, що є частиною спадщини, знайденої за межами України – 1,063 млн. грн., товарів, ввезених як іноземні інвестиції – 303 500 грн., згідно ст.2 ст.2-4 «Скасування імпорту між Україною та Канадою «Мито» імпорт товарів – 82 600 грн., а тимчасове ввезення товарів, умовне та часткове звільнення – 13 300 грн.

Загалом, за результатами роботи з управління митними платежами, з січня по серпень 2021 року до державного бюджету надійшло 8,1181 млрд грн.

Порівняно з січнем-серпнем 2020 року (4,4179 млрд ОАЕ) через збільшення імпорту наступних товарів обсяг імпорту та сума сплачених мит зросли на 83,8% (3,7001 млрд ОАЕ):

- автомобілі – збільшення податку на 139,6%, або збільшення на 954,1 млн Еміратів;

- сільськогосподарська техніка
- зростання на 122,7%, або 219,3 млн. Еміратів;
- телефон - збільшення на 111,7%, або збільшення на 200,6 млн Еміратів;
- частини 8701-8705-в Бразилії, або 178 млн Еміратів;
- мінеральні добрива
- збільшення на 100,6%, або збільшення на 170 млн. Еміратів; -Трактори, трактори
- зростання на 79,67%, або збільшення на 160,8 млн. Еміратів;
- автоматична обробка машинної інформації.
- 58,1%, або 106,8 млн Еміратів.

Середній щоденний дохід із січня по серпень 2021 року становив 49,5 мільйона ОАЕ проти 26,9 мільйонів ОАЕ за той же період 2020 року.

Таблиця 2.2

Аналіз використання тарифних інструментів регулювання ЗЕД на прикладі Ягодинської митниці [20]

Перераховано податків до бюджету (млн.грн)□	Доведений індикативний показник січень-серпень 2021□	Факт-січень-серпень 2021□	Виконання показників□		Факт-січень-січень-серпень 2020□	Відхилення□	
			(+/-)□	%□		(+/-)□	(%)□
Всього□	7574□	8 118,10□	544,10□	107,2%□	4 417,90□	3 700,20□	83,8%□
середньоденні□	46,2□	49,50□	3,30□	107,1%□	26,90□	22,60□	84,0%□

З січня по грудень 2019 року митники видали 196 032 MD (крім ЕЕ), що на 30 661 MD (18,54%) більше, ніж у 2018 році (165 371 MD). Основні види аналізу MD наведено в додатку А, а аналіз тарифів у 2021 році – у додатку В.

Отже, представлений аналіз показує, що на прикладі Ягодинської митниці використання інструментів моніторингу зовнішньої торгівлі свідчить про високий фіскальний та регуляторний потенціал.

2.3. Митне регулювання в контексті забезпечення митної безпеки держави

З точки зору забезпечення безпеки української митниці та ефективності митної та фіскальної політики важливо контролювати та легалізувати будь-яке переміщення товарів по всій країні. Це не означає, що важливість контролю над потоками зброї, культурних цінностей, наркотиків і отрут, які загрожують виживанню окремих популяцій і всього світу, слід зменшити або зменшити. Однак з точки зору митної безпеки та захисту фінансових інтересів важливою є боротьба з потоками товарів, які порушують митні правила. Поняття митної безпеки в науковому середовищі пов'язане з митницею, фінансами та економікою. Тому П.Пашко трактує митну безпеку як стан захисту економічних інтересів країни в митному відомстві, що дозволяє за різними зовнішніми та внутрішніми умовами, незалежно від будь-яких умов, забезпечити перетин товарів через митний кордон, митний нагляд та митний контроль. та контрабанда [32]. О. Недобега та М. Кулешина вважають, що митна безпека є невід'ємною частиною економічної безпеки, головним чином тому, що вона зосереджена на захисті національних економічних інтересів та захисту національних товаровиробників [33]. І. Новосад визначає митну безпеку як стан, що захищає фінансові інтереси країни, що забезпечується заходами митного управління, спрямованими на протидію порушенням у митній системі та ефективну реалізацію національної митної політики [34].

Сьогодні імпорт товарів обкладається трьома видами податків для формування тарифної квитанції: мито, податок на додану вартість імпорту та податок на імпортне споживання. Висока частка митних надходжень у всіх фіскальних надходженнях свідчить про ефективність діяльності та фіскальної політики щодо боротьби з контрабандою «товарів» та забезпечення митної безпеки, включаючи використання фіскального важеля на імпорт та експорт для стимулювання залежності національного виробництва та операцій зв'язку (рис. 2.10). .

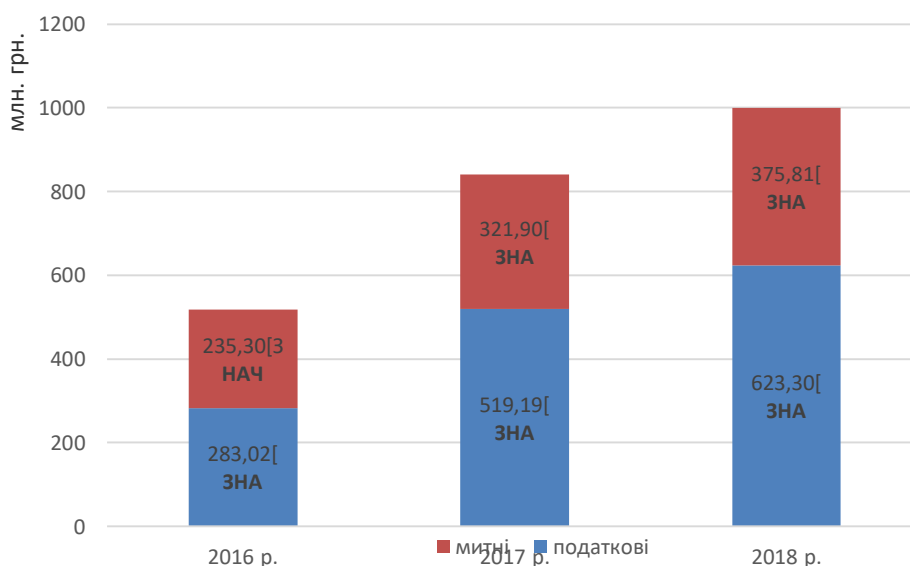

Рис. 2.10. Співвідношення між податковими та митними платежами, що надходять до зведеного бюджету*

*Джерело: побудовано на основі даних Державної фіскальної служби України.

Як бачимо, у 2016 році виручка митниці майже дорівнювала податку (45% та 55% відповідно). У митних платежах домінує податок на додану вартість (зазвичай 295 мільярдів ОАЕ та 375 мільярдів ОАЕ у 2018 році). При цьому у 2018 році надходження податку на додану вартість від імпорتنних операцій у 3,7 рази перевищували фактичні надходження податку на додану вартість вироблених в Україні товарів (295 млрд ОАЕ та 79 млрд ОАЕ відповідно)[35].

Враховуючи, що частка імпорتنних податків у національній скарбниці настільки велика, а також є явище контрабанди «товарів», можна припустити, що якщо контрабанди не буде, тарифи загалом перевищуватимуть внутрішні податки. Це чітко характеризує стан та перспективи фінансів та сучасної економіки. На практиці така частка імпорту в скарбниці та наявність контрабанди зменшує і без того невеликі фінансово-економічні стимули для розвитку національного виробництва. Імпортувати готову продукцію з-за кордону легше, швидше та рентабельніше. Звичайно, результатом такого імпорту є стимул для іноземних виробників. Вимагання іноземної валюти для розрахунків з іноземними постачальниками призведе до знецінення національної валюти. Відсутність мотивації для розвитку внутрішнього виробництва ще

більше стимулювала міграцію робочої сили до зарубіжних країн. Графічно існування та наслідки контрабанди показано на рисунку 1. 2.11.

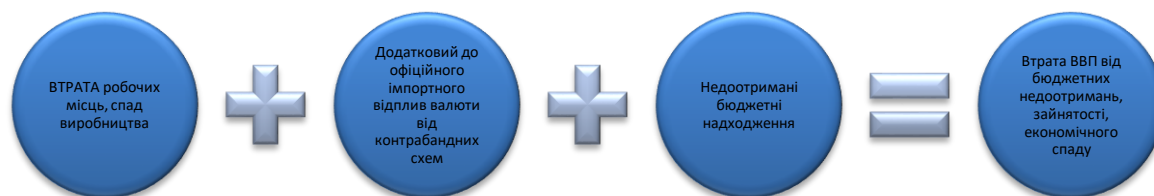

Рис. 2.11. Макроекономічні наслідки існування контрабанди [31]

Справжня проблема контрабанди полягає в тому, що вона спотворює «чесні» можливості бізнесу, оскільки офіційні імпортери сировини чи готової продукції перебувають у не вигідному становищі порівняно з імпортерами, які використовують схеми контрабанди. З огляду на великі проблеми в Україні, вирішення проблеми має бути комплексним, а не лише посилити митний контроль. Фактично офіційне податкове навантаження на імпорт трьох видів податків, які становлять тарифи, становить близько 30% вартості таких товарів. Рівень «корупційних зборів» за неофіційний імпорт цього вантажу значно нижчий. У цьому випадку контрабандні товари прискорили потік валюти з країни, створюючи дешевші ціни для кінцевих споживачів в Україні. Офіційні імпортери встановлюють вищі кінцеві ціни для споживачів, але в кінцевому підсумку вони працюють з цими споживачами, щоб збільшити фіскальну складову ВВП за рахунок офіційного імпорту. Тому офіційний імпорт створив більший імпульс для соціально-економічного розвитку країни. Адже податки, сплачені на офіційний імпорт, можуть не тільки захистити вітчизняних виробників від дешевого імпорту, але й генерувати фіскальні доходи, які можна використати для економічного розвитку та покращення соціальних умов у довгостроковій перспективі. Найпоширеніший план контрабанди в Україні показано на малюнку 1. 2.12.

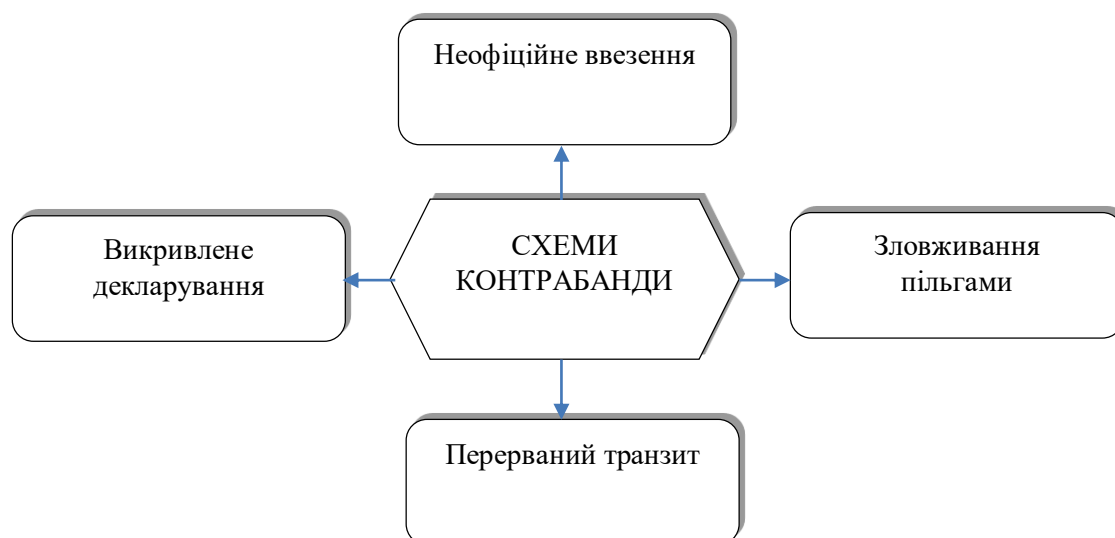

Рис. 2.12. Типові схеми контрабанди при імпорті в Україні [31]

Суть неправдивого декларування полягає у маніпуляціях з даними під час здійснення електронного декларування. Такі порушення можуть проявлятися у заниженні митної вартості в деклараціях, заміні класифікаційних кодів або країни походження товарів, зміні назви з метою уникнення оподаткування або зменшення розміру сплачуваних тарифів.

Порушення плану також може проявлятися у заміні товарів різних товарних груп («покривних» товарів) іншими товарами, які значно дешевші за фактичний імпорт. Іншою формою цієї схеми є недооцінка фізичних параметрів продукту. Інша форма введення в оману проявляється у наданні певним компаніям привілеїв щодо декларування вантажу та митного оформлення.

Класична історична форма контрабанди актуальна й сьогодні й є неофіційним імпортом. Цей план імпорту включає імпорт товарів різними способами та способами, які не контролюються митницею. Тобто фактично це незаконне перевезення або перетин кордону без митного огляду.

Застосування програми зловживання пільгами полягає у використанні існуючих дозволів та правил для перевезення ручної поклажі або багажу, який перевозять групи осіб. Тому насипні товари перед перетином митного кордону (дозволено законодавством) поділяють між фізичними особами на дрібні шматки. Після проходження всіх процедур митного огляду та контролю в Україні формується таке ж відправлення.

Суть плану контрабанди «переривчастий транзит» полягає у використанні пільгових тарифних систем (транзит, митні склади, тимчасове ввезення тощо) для мінімізації чи не сплати тарифів. Пізніше відбулося так зване «переривання» транзиту, і транзитні товари не вивозилися за кордон, а продавалися всередині країни. Надалі експортні документи на ці товари можуть бути підроблені.

Слід зазначити, що на тлі широкого поширення цифрових технологій у митній сфері вкрай важко реалізувати план, коли управління нагляду за державними фінансами ефективно виконує свої функції. Збиток, завданий такими митними порушеннями, важко точно підрахувати, оскільки план контрабанди є іншим і не підлягає обліку жодним державним органом. Такі плани можна відстежити і часто розкрити після порушень. Звичайно, різні агенції постійно оцінюють фінансові втрати, щоб знайти шляхи боротьби з контрабандою.

Таким чином, згідно з розрахунками Ukrainian Economic Outlook, обсяги контрабандних поставок в Україну протягом 2013-2017 років становили в середньому 10,6 млрд доларів США. Щорічно бюджетні втрати, викликані неотриманими митними платежами, становлять в середньому 2,8 мільярда доларів США. Щороку [36].

Згідно з дослідженнями Інституту соціально-економічного переходу та Центру соціально-економічних досліджень «CASE-Україна», масштаби контрабанди коливаються від 6,8 млрд доларів США. До 10,15 млрд дол. Щороку фінансові збитки - від 2 млрд. доларів США. До 3 мільярдів доларів США на рік [37].

Згідно з дослідженням *Süddeutsche Zeitung*, збитки українського казначейства склали 4,8 мільярда доларів США. Ми вважаємо, що з огляду на різноманітність планів та їхню постійну доступність, кількість щорічних митних шахрайств є найбільш об'єктивним відображенням кількості контрабанди. Такі втрати становлять щонайменше одну третину всіх надходжень від митниці, і це лише прямі втрати бюджету. Якщо врахувати непрямий вплив на внутрішнє виробництво, стабільність місцевої валюти та рівень зайнятості в національній економіці, то такі негативні ефекти будуть зростати в геометричній прогресії.

Купуючи контрабанду та отримуючи короткострокові вигоди, українські споживачі активували мультиплікатор для зниження внутрішнього попиту, тим самим скорочуючи виробництво. В результаті підприємство почало звільняти працівників та знижувати заробітну плату. В результаті реальні платники таких контрабандних схем з часом стають кінцевими споживачами.

Розвиток та запровадження контрабанди в Україні пов'язано з історичним «мовчанням» органів державного контролю в регіоні, а інколи – завдяки її допомозі. В Україні як структура контрабандного імпорту, так і розподіл рівнів повноважень, пов'язаних із торговими потоками та контролем прикордонних територій, мають географічні характеристики. Місцеві жителі знаходяться недалеко від кордону з іншими країнами, через складну соціальну ситуацію вони шукають спосіб додаткового заробітку, бравши участь у контрабандних програмах. Все це призвело до появи та розвитку цілих контрабандних районів на кордоні, які використовуються як перевалочні бази. Крім того, існування контрабанди стимулювало діюче правове поле в Україні, дозволяючи без проблем продавати в Україну неофіційно імпортовані товари. Це дає можливість без проблем легально продавати товари, ввезені за контрабандними схемами, на малих і великих підприємствах.

Діяльність плану протидії контрабанді та плану боротьби з контрабандою повинна базуватися на усуненні основних факторів, що призводять до такої контрабанди. Наприклад, якщо необхідно боротися з контрабандною діяльністю, пов'язаною з митними деклараціями, перекласифікацією чи заміною фізичного розміру, слід розпочати та запровадити обмін інформацією з митними органами різних країн про імпорتنі та експортні торговельні потоки в режимі онлайн. Такого роду зловживання часто супроводжується корупцією. Цей вид корупції в основному ґрунтується на розриві інформаційних потоків з українськими торговими партнерами. Більшість розвинених країн обмінюються даними про потоки імпорту та експорту та супровідними формами митних декларацій в режимі онлайн. Іншими словами, існує так званий подвійний контроль між країною-експортером та країною-імпортером.

Інший метод боротьби з контрабандою передбачає не тільки плани імпортової контрабанди, а й спосіб ведення бізнесу в країні – вирішення проблеми спрощення податкової системи. Стимули для розвитку малих підприємств за цією системою, не лише для малих підприємств, реалізовані повністю. На сьогодні така система є легальним способом зниження податкового навантаження та є способом організації бізнесу з мінімальними вимогами до обліку та звітності щодо цієї діяльності. Особливістю спрощеної системи оподаткування є законна і реальна можливість її основним органом продажу такої продукції без оригіналів документів, тобто відсутній документ, що підтверджує її джерело. У зв'язку з відсутністю обов'язку отримувати оригінали документів від цих продавців, а також права продажу таких товарів без реєстратора розрахункових операцій держава фактично не здійснює контроль за реалізацією таких товарів. Найближчим часом законодавчі заходи дозволять реєстраторам таких розрахункових операцій більше брати участь в операціях. Позитивним доповненням до цього також може бути мінімізація готівкових розрахунків та подальше поширення безготівкових розрахунків. Практика безготівкового розрахунку вже давно стала нормою в розвинених країнах, що дозволяє органам державного фінансового регулювання краще контролювати потік коштів, у тому числі імпортно-експортний бізнес. Підсумовуючи цю пропозицію, наголошуємо, що порівняно з реформуванням митних органів та боротьбою з корупцією, спрощення законодавчих положень податкової системи може мати більший вплив на вирішення проблеми контрабанди в Україні.

Вирішення проблеми виведення товарів з-під митного контролю слід також пов'язувати з факторами, що впливають на поширення цього явища. Як відомо, основним товаром, який експортує Україна, який не підлягає митному контролю, є сигарети. Така ситуація пов'язана з великим розривом цін на ці сигарети в Україні та Європейському Союзі. Одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми може бути підвищення податку на споживання сигарет, вироблених в нашій країні. Використовуючи податок на споживання як підвищення ціни, уряд наблизить ринкову вартість такої продукції до цін у країнах ЄС.

Питання неофіційного імпорту споживчих товарів має вирішуватися шляхом аналізу таких груп товарів та їх впливу на ці імпортні товари шляхом коригування тарифів та відновлення виробництва високоякісних споживчих товарів в Україні шляхом обов'язкового контролю якості такої продукції. Історичний досвід свідчить, що Україна виробляла і буде виробляти товари (наприклад, цукерки), які можуть конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках. Крім того, методом боротьби з ввезенням товарів поза митним контролем може бути обладнання в прикордонних проблемних зонах, яке автоматично фіксує та підвищує заробітну плату прикордонникам і митникам.

Необхідно також використовувати сучасні технологічні методи контролю для компенсації змін у фізичному обсязі імпортованих товарів. Ці інструменти дозволяють виявити підроблені (приховані) товари від митного контролю. Нині кількість звичайних стаціонарних технічних засобів, таких як Rapiscan, значно менша за кількість митних пунктів пропуску, що здається проблематичним. Це свідчить про необхідність подальшого накопичення сучасних технологічних засобів контролю за товаропотоком через митні кордони.

У сучасній світовій економіці сформувалися країни, які можуть забезпечити недорогими товарами внутрішні споживчі ринки багатьох країн (Китай, Індія). Нинішній рівень економічного розвитку Китаю дає змогу вести торговельну війну зі США, яка зачіпає всі країни світу. Велика кількість і різноманітність таких дешевих товарів також призвела до їх контрабанди з Китаю в Україну. У той же час громадяни інших країн продавали ці товари за в кілька разів вищими цінами, що викликало хвилю купівлі китайських товарів підприємцями. Це є результатом придушення національного виробництва, а отже, і придушення національної економіки. Тому український уряд має більше використовувати нетарифні заходи та обмеження якості для захисту внутрішнього ринку та національного виробництва.

Для боротьби з порушеннями, контрабандою та зменшенням неофіційних торговельних потоків необхідно забезпечити виконання таких заходів:

- максимально автоматизувати процес обміну інформацією з іноземними уповноваженими органами та створити умови для безпосереднього обміну такою інформацією під час митного оформлення;

- ідентифікувати та накопичувати інформацію про одержувачів міжнародних посилок за ідентифікаційними кодами для формування історії міжнародних операцій особи та запобігання можливим зловживанням несплатою митних платежів при користуванні послугами міжнародного поштового зв'язку;

- перетворення системи прикордонного митного контролю в національну систему комплексного контролю за товаропотоком по всій Україні;

- посилити технічну підтримку митних органів (пристрої та обладнання, що використовуються в розвинених країнах з урахуванням сучасного технологічного прогресу);

- підвищення заробітної плати працівникам митниці при значному підвищенні корупційної відповідальності митниці;

- перетворити митний аудит у форму контролю, яка дійсно може запобігти та розкрити плани контрабанди, що спричиняють великі фінансові втрати;

- оцифрувати та автоматизувати всі процедури декларування товарів та розмитнення, а також переходу на повний електронний документообіг;

- відновлення довіри до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та громадян митних органів шляхом скорочення затримок при перетині митних кордонів та автоматизації процесу перетину товарів через митний кордон та транзитних процесів.

Громадська небезпека контрабанди надзвичайно висока. Це може гальмувати розвиток цілих галузей економіки і навіть призводити до їх збитків, контрабанда може призвести до безробіття та суттєвого зменшення надходжень до бюджету. Соціальна небезпека цього явища не зменшилася, оскільки контрабанда товарів становить загрозу для митниці та національної безпеки. Тому лише поєднання виваженої фіскальної політики та системних сучасних заходів щодо запобігання та боротьби з контрабандою може гарантувати такий вид безпеки.

РОЗДІЛ III
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ
РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В ПАРАДИГМІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Розвиток національної економіки в нових економічних й геополітичних умовах та посилення військових загроз потребує цілеспрямованих і системних змін. Важливою складовою і запорукою цих змін завжди були й залишаються процеси пожвавлення міжнародної торгівлі та реалізації ефективної фіскальної політики в середині країни. Проте, ці процеси мають багато різних перешкод, пов'язаних з впливом як внутрішніх так і зовнішніх дестабілізуючих факторів. Разом з тим, останніми роками досвід багатьох країн засвідчує, що можна ефективно боротися з інфляцією без зростання безробіття, а підвищення рівня міжнародної торгівлі не обов'язково супроводжується радикальним зменшенням податків на зовнішньоекономічні операції тощо.

Це пояснюється виваженою політикою митного регулювання в країні загалом, й фіскального регулювання зовнішньоторговельної діяльності, зокрема. У зв'язку з цим постає необхідність такого митного регулювання зовнішньоторговельної діяльності (ЗТД), яке б, з одного боку, усувало перешкоди у міжнародній торгівлі, а з іншого, – сприяло наповненню державного бюджету. Такий синергетичний ефект сприяє створенню умов для підвищення рівня митної безпеки України.

Сучасний індустріалізований світ рухається до суспільства ризику, у цьому суспільстві багатство і розподіл багатства замінюється розподілом ризику. Мова йде про появу нової ризикової та непередбачуваної реальності, у якій визначення природи походження загроз та ризиків, розробка відповідних дій з боку держави є недостатнім для ефективного розвитку національної економічної системи. Посилюється вагомість міждержавної взаємодії та співпраці для спільної протидії ризиковим наслідкам. У суспільстві ризику уникнення небезпек і громадянських загроз може зрештою перевершити економічні питання як основну рушійну силу місцевої, національної та міжнародної політики. Оскільки не існує світового уряду, ринковий ризик не може бути обмежений на національних ринках. З іншого боку, жоден національний ринок не може повністю захистити себе від проявів глобалізації.

Дослідження сучасних ризиків міжнародної безпеці особливо актуалізувались в умовах четверта індустріальна революція із появою нових технологій (у першу чергу цифрових, біологічних), вплив яких формує нові виклики для розвитку стану національних економік, їх безпеці, довкілля тощо [55]. Світ став не тільки мультиполярним, а й мультиконцептуальним [49,с.21], руйнівні зміни якого мають пролонговану тривалість, оскільки пов'язані із труднощами у вирішенні етично чутливих питань, таких як права людини, посилення тиску на багатосторонні механізми врегулювання суперечок, поглиблення залежності між країнами [40], зростанням економічного націоналізму у світовій політиці [56]. Гео економічна та геополітична напруга у світі постійно зростає, загострення конфронтації між основними гравцями світового ринку (перш за все, США та КНР) ще більше посилює ризиковість глобального середовища.

На необхідність дослідження нових вимірів безпеки звертає увагу Ст.Уолт [60], формуванню ризиків через зміни співвідношення матеріальних та нематеріальних ресурсів, які належать країнам, приділяє особливу увагу Г.Моргентау [52]. Нові умови існування світового господарства викликають нові напрями розвитку конфліктів у світовому співтоваристві, дослідженню яких присвячено наукові розробки У.Бека [42]. Цілком логічним є висновок С.Агіра, Н.Армана щодо формування оновленого контексту змістовного наповнення досліджень об'єктів безпеки за нових умов [41].

Еволюція наукових пошуків, пов'язаних із визначенням загроз та ризиків існування та розвитку національних економік, відображає зміни, що відбувається у еволюції безпосередньо концепції безпеки - від традиційної (державоцентриської) до сучасних нетрадиційних концепцій. Відповідно до традиційної концепції контекст безпеки мав вимір сили країни шляхом вимірювання військових сил. Тобто безпосередньо інша держава, її військова сила спроможна забезпечити перерозподіл сил, ресурсів та влади, що може стати джерелом загроз та конфліктів для національної економіки. Відповідно, інші виміри контексту безпеки, які пов'язані із дослідженнями бідності, міграційних процесів, деградація навколишнього середовища набувають актуальності лише

за умов, коли вони спроможні викликати зброєний конфлікт [40]. Однак таке уявлення про загрози та ризики безпеці є недостатнім, відповідно, були спроби поглибити та розширити поняття безпеки від рівня держави до безпеки суспільства, безпеки людини.

Гарантування безпеки - функція кожної держави, оскільки військову безпеку може забезпечити саме держава. Ресурсне забезпечення військової безпеки можливо за умов успішного економічного розвитку, а сама економіка стає джерелом і військової безпеки, і національного багатства у цілому Д.Нанто [53]. Однак методи, які використовують національні уряди задля забезпечення національної безпеки, суттєво відрізняються.

Матеріальні (ресурси, військова сила) та нематеріальні (дипломатія, національний характер) фактори визначають співвідношення сил між країнами, відповідно, більш переважаюча сила спроможна вплинути на це співвідношення, зазначав Г. Моргентау [52,с.201]. Наявність більш переважаючої сили у країні спроможна вплинути на існуючий баланс сил між країнами, що призводить до виникнення конфліктів між країнами. Більш того, посилюючи власну безпеку, уряди країн впливають на послаблення безпеки інших країн через створення відповідних загроз та ризиків (дилема безпеки). У випадку неспроможності забезпечити рівноважний стан у міждержавних взаємовідносинах країни посилюють витрати на забезпечення власної безпеки (у першу чергу це проявляється через збільшення витрат на ВПК, нарощування озброєнь), втрачаючи можливість більш продуктивного використання обмежених ресурсів, а від так і більш ефективного розвитку національної економіки

Інтенсифікація міжнародних відносин суттєво розширили дослідження об'єктів безпеки, який за часи холодної війни був чітко визначений, а за нових умов трансформувався у комплексний та багатовимірний контекст [41,с.107]. Окрім того, загрози безпеці національної економіки можуть знаходитись у позадержавній площині. У.Бек виділяє три осі конфлікту в світовому суспільстві ризику [42,с. 13-14]: конфлікти екологічних ризиків, які спонтанно генерують глобальні динамічні процеси; глобальні фінансові ризики, які трансформуються від індивідуальних до консолідованих; загрози з боку терористичних мереж.

Таким чином, у сучасній системі міжнародних відносин вплив кожної держави визначається не тільки її перевагами у військовій силі, а й іншими вимірами її впливу у сучасному геопросторі, до яких відносяться економічний потенціал, рівень інноваційного та технологічного розвитку, дипломатичний вплив тощо. Цілком логічним є розуміння, що сучасний інструментарій впливу з боку держав не обмежується тільки наявним військовим потенціалом, звідси особливої актуальності набуває досягнення та підтримка балансу сил у світовому господарстві. Баланс сил у сучасній міжнародній системі визначається відповідними правилами та нормами, підкреслює М.Каплан [51], які характеризуються наступним:

- 1) збільшувати можливості, вести переговори, а не боротися;
- 2) не стільки боротися, скільки посилювати можливості;
- 3) припинити боротьбу ніж усунути важливого актора;
- 4) протистояти будь-якій коаліції або окремому актору, що прагнуть прагне зайняти позицію переважання в системі;
- 5) стримувати суб'єктів, які підписуються наднаціональними організаційними принципами;
- б) дозволяти переможеним або обмеженим основним суб'єктам знов повернутись до системи.

Фактично, мова йде про те, що будь-який конфлікт впливатиме на розвиток національної економічної системи. У сфері міжнародного обміну торговельний конфлікт безпосередньо впливає не тільки на сферу зовнішньоторговельної безпеки, а й національної безпеки в цілому. Досліджуючи зв'язок між міжнародною торгівлею та національною безпекою, можна зазначити, що, з одного боку, спостерігається взаємний позитивний вплив між ними, а з іншого - можуть існувати суттєві протиріччя, коли задля захисту національної безпеки застосовуються спеціальні торговельні заходи. У свою чергу, наголошує Т.Ілген чим більше зростає взаємозалежність між країнами, тим більш швидко відбуваються зміни у правилах міжнародного обміну [50, с. 56]. Розширення міжнародної торгівлі сприяє підвищенню національної безпеки. З іншої сторони, торговельні санкції негативно впливають на загальний розвиток міжнародної

торгівлі, тому їх запровадження має бути тільки у відповідності до міжнародних норм та правил, включаючи угоди СОТ.

Сучасний характер розвитку міжнародної торгівлі свідчить, що у світі протекціонізм посилюється, інструменти, які використовують уряди для захисту національних ринків значно диверсифікувались і набули нових форм [55,21]. Протекціонізм, підкреслює К.Холсті, негативно в цілому впливає як на загальну міжнародну економічну безпеку, так і на національну безпеку, оскільки значно знесилоє систему міжнародних економічних відносин [48]. Л.Олвей, Дж.Долден, Р.Келлі [54] визначають, що політика протекціонізму посилює ризики для забезпечення національної безпеки, оскільки спостерігається високий рівень взаємозалежності країн, а від так, національні економіки є більш вразливими, оскільки напрями товарних, ресурсних, капітальних потоків змінюються внаслідок впровадження торговельних обмежень і негативно впливають на зростання ВВП країни.

Національні уряди активно проводять цілеспрямовані політики задля забезпечення більш справедливих результатів розподілу [46], у тому числі використовуючи різноманітні інструменти захисного, стимулюючого, дискримінаційного та рестрикційного характеру, динаміка яких щороку зростає (табл.3.1) [45].

За даними Global Trade Alert починаючи з листопада 2008 року урядами різних країн було імплементовано понад 17,7 інтервенцій. Найбільш поширеними серед інструментів регулювання стали субсидії (7415), експортні заходи (включаючи експортні субсидії) (3763), тарифні обмеження (2424) тощо. Найбільшу кількість обмежувальних заходів було застосовано з боку Китаю (2888), США (2089), Німеччини (1684), Індії (1009) тощо. Галузевий аналіз застосування обмежувальних торговельних інструментів виявив, що найбільша кількість захисних інструментів була реалізовано по відношенню до продукції металевої та сталеливарної продукції, транспортних засобів, органічної хімії. Як наслідок, світова торгівля стає менш вільною, так, за період с початку 2017 р. і до 15 листопада 2019 р. впроваджені урядами країн торговельні заходи сприяли

спотворенню світової торгівлі на 40%, з яких 23% припадає на США та Китай [58,с.6].

Таблиця 3.1

Динаміка застосування обмежувальних та торговельних засобів у світовому господарстві [40].

роки	всього	обмежувальні заходи	ліберальні заходи
2009	1906	1451	455
2010	1937	1387	550
2011	2001	1423	578
2012	2378	1711	667
2013	2470	1785	685
2014	2407	1745	662
2015	2470	1727	743
2016	2381	1597	784
2017	2651	1799	852
2018	2883	2204	679
2019	1605	1291	314
2020	544	357	187

Посилення торговельної напруги у світі пов'язано, перш за все, із діями Адміністрації США, коли за ініціативою Д.Трампа було впроваджено одностороннє підвищення тарифів, що спровокувало адекватне впровадження компенсаційних тарифів з боку Китаю, європейських країн, Канади, Мексики та інших. Як наслідок, такі дії спричинили зрушення не тільки бізнесу у торговельній сфері, значних змін набули й інвестиційні плани бізнесу, який відтерміновує їх реалізацію, що, у свою чергу, впливатиме на загальноекономічну динаміку. Все це дозволяє говорити про виникнення у світовому господарстві своєрідної спіралі, що характеризується, з одного боку появою нових компенсаційних торговельних тарифів, а з іншого - уповільненням інвестиційних потоків [43,с.5]. Продовження Д.Трампом політики економічного націоналізму призводить не тільки до поглиблення розриву торгівлі з Китаєм, більш вразливими стали транскордонні інвестиційні потоки та торгівля в цілому, при цьому торговельний баланс двосторонньої торгівлі ще більше погіршується (рис.3.1).

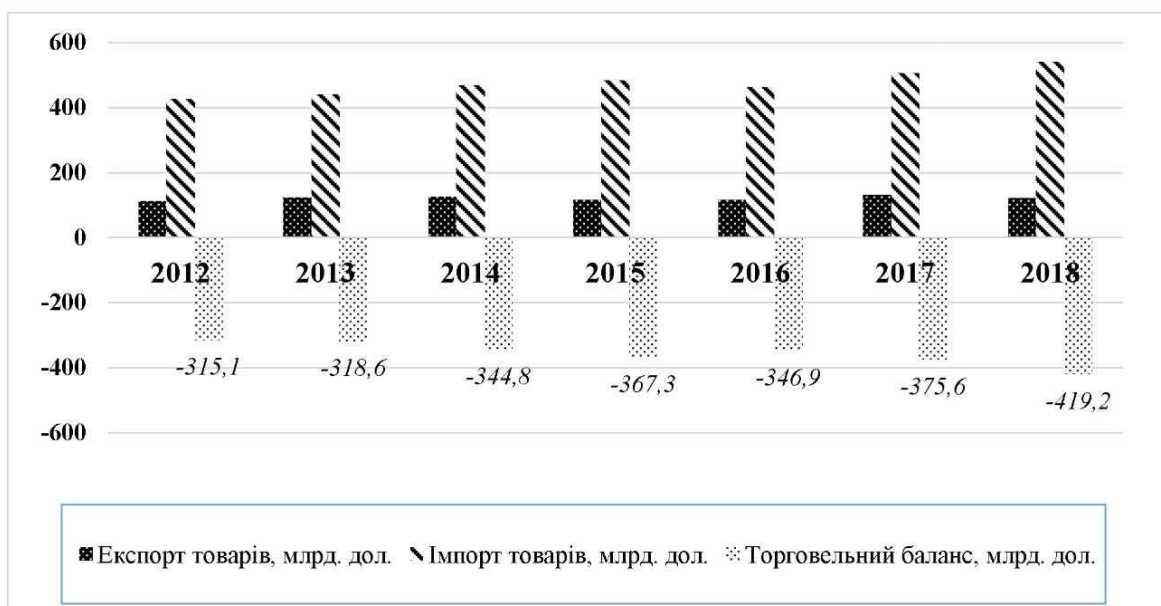

Рис. 3.1. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами США з Китаєм, млрд. дол. [40]

Дефіцит торговельного балансу у 2018 році становив 419,2 млрд.дол. Посилення напруги між двома найбільшими акторами сучасної системи міжнародних економічних відносин за експертними оцінками може призвести до 600 млрд.дол. втрат для світової економіки в цілому [47].

Вплив політики на торговельну сферу залежить значною мірою від того, яким чином торгівля підпорядковується політичній стратегії, що реалізується урядом [48]. Для країн із малим економічним потенціалом зовнішньоторговельна безпека є важливішою складовою загальнонаціональної безпеки, і не є обов'язковою для потужних країн. Тобто, відбувається певне розмежування між політикою та економікою одночасно із укріпленням торговельно-економічного співробітництва між потужними країнами-партнерами.

Національна безпека кожної країни є важливою складовою у системі міжнародної безпеки в цілому, відповідно, наявність спільних інтересів визначатимете напрями міжнародного співробітництва країн, розвиток інтеграційної взаємодії між ними. Важлива роль у формування глобальної системи безпеки належить міжнародним організаціям, діяльність яких спрямована на гармонізацію взаємовідносин між країнами, трансформацію інтересів кожної країни у спільні (глобальні інтереси). Фактично, тільки шляхом

міжнародного співробітництва можливе вирішення проблем, що набули транснаціонального масштабу, виникають у наслідок загроз нетрадиційного характеру [44,с.13-15], які викликають напруженість у соціумі, мають на нього мультікативний вплив. На Всесвітньому економічному форумі «Глобалізація 4.0: формування нової архітектури в епоху четвертої промислової революції» [57] підкреслювалось, що для побудови спільної архітектури глобального управління потрібні дві складові з боку міжнародного співтовариства: залучення всіх зацікавлених сторін до сталого діалогу, що матиме вирішальне значення, системного мислення, необмеженого короткостроковими інституційними та національними міркуваннями. Неприйняття такого нового підходу стане трагедією для людства.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження проблематики використання інструментів митного регулювання ЗЕД в Україні, маємо можливість зробити наступні узагальнення.

1. Особливе місце серед економічних методів державного регулювання економічних процесів належить митному регулюванню. Дискусії щодо ефективності фіскального чи монетарного регулювання постійно точаться у наукових колах та серед економістів-практиків з огляду на їх дієвість в різних соціально-економічних умовах.

2. За формою впливу митне регулювання належить до непрямих методів державного регулювання, що базуються не на прямому примусі суб'єктів господарювання, а на використанні їхніх економічних інтересів. Використовуючи інструменти фіскальної політики, держава створює умови, за яких економічним суб'єктам стає вигідним враховувати інтереси держави в процесі своєї діяльності і не вигідною є опортуністична поведінка.

У широкому розумінні термін «регулювати» означає упорядковувати, вносити порядок, систему в якусь діяльність та/або встановлювати правильну взаємодію частин механізму.

Державне регулювання розглядають як вплив держави на умови здійснення та інтенсивність господарських процесів. Головним завданням регулювання економічної системи є підтримання макроекономічної рівноваги у суспільстві.

3. Через застосування інструментарію митного регулювання уряд може регулювати зовнішньоекономічну діяльність за допомогою ефектів прямого впливу на зайнятість, заощадження, інвестування та інновації, а також опосередковано через інституційні рамки. Ефективне регламентування ЗЕД сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню рівня конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, а також залученню іноземних інвестицій та забезпеченню економічної безпеки України.

Вибір вектору митного регулювання, застосування його інструментів передусім визначається обраною моделлю розвитку економіки держави, а також особливостями інституціонального середовища та рівнем фіскальної свідомості, які визначають відношення населення до регуляторного впливу держави.

4. Пандемія прискорила та поглибила нову світову економічну кризу. Обмеження, що були прийняті на протидію поширенню Ковід-19, стали причиною обвалу обсягів світової торгівлі, що спровокувало падіння світового ВВП, особливо це помітно у II кв. 2020 року, а також, вплинуло на загальний ВВП 2020 року. Можна відстежити залежність зростання світового боргу від вищевказаних кризових явищ. З отриманих даних спостерігаємо тенденцію зростання економік світу та ВВП у III та IV кв., спричинену додатковим фінансуванням валютно-кредитних агенцій, що призводить до стрімкого росту світового боргу у 2020 році. Тобто, вихід з економічної кризи, спричиненої пандемією, буде важким та повільним. Якщо припустити, що країни світу й надалі впроваджуватимуть жорсткі карантинні обмеження, котрі стримуватимуть розвиток економік, це може призвести до неконтрольованого збільшення боргів і, як наслідок, стати причиною дефолтів.

5. По Ягодинській митниці у січні - серпні 2021 року в порівнянні з січнем-серпнем 2020 року по основних показниках імпорту відбулося :

- обсягів імпорту по вазі збільшилися на 38,51%;
- обсягів оподаткованого імпорту по митній вартості в доларовому еквіваленті збільшилися на 72,03%;
- надходжень митних платежів збільшилися на 83,8%;
- рівень митної вартості збільшився на 24,2%;
- податкового навантаження на одиницю ваги оподаткованого імпорту (грн./кг) збільшилося на 34,38%.

6. Діяльність щодо протидії контрабандним схемам та їхня ліквідація мають ґрунтуватись на протидії основним факторам, які зумовлюють таку контрабанду. Якщо, для прикладу, потрібно протидіяти контрабанді, пов'язаній із викривленням декларування, пересортуванням чи підміною фізичних розмірів, то доцільно було би здійснити ініціювання і запровадження онлайн-обміну

інформацією з митними органами різних країн щодо експортно-імпортних товарних потоків. Часто такі зловживання відбуваються з корупційними діями.

7. Пріоритетне завдання митних органів – це захист національних інтересів. Доцільно враховувати досвід провідних країн світу, а саме:

- чітко робити акцент на пріоритетах у національних інтересах під час регулювання зовнішньої торгівлі;

- затвердити принципи взаємності в наданні зовнішньоторговельних переваг і дотриманні партнерами вимог справедливої конкуренції;

- передбачити можливість захисту національної економічної безпеки шляхом адміністративного регулювання експорту;

- забезпечити детальне юридичне відпрацювання всіх інструментів регулювання ЗЕД, у тому числі чітке визначення процедурних аспектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герчаківський С.Д., Сідляр В.В. Фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 250 с.
2. Міжнародна торгівля. К.: ЦУЛ, 2011. 512 с.
3. Фінансова думка України : монографія. Київ: Кондор; Тернопіль: Економічна думка, 2010. С. 401.
4. Вернадский В.И. О Внешней торговле. *Русский вестник*. 1856. Т. 2, Кн. 4. С.603-604.
5. Бережнюк І. Г., Несторишен І. В. Митно-тарифне регулювання: міжнародний досвід та вітчизняна практика. *Митна безпека: науковий журнал*. 2019. Випуск 3. С.10-21.
6. Agreement on Trade Facilitation. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm
7. Андрійчук В.Г., Іванов Є.І. Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 3 (74). С. 4-15.
8. Бараненко І. Регулювання міжнародної торгівлі: між лібералізацією та протекціонізмом. URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011547
9. Білич Н. Співробітництво України та ЄС у митній сфері. URL: <http://dspace.tneu.edu.Ua/bitstream/316497/10270/1/%D0%91%D1%96%D0%BB%D0%B8%D1%87.pdf>
10. Мельник Т.М. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції : монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. 396 с.
11. Микуляк В. Асоціація України з ЄС: як це працює. *Юридична газета*. 2018. № 18 (620).
12. Митна політика та митна безпека: концептуальне визначення і шляхи забезпечення : монографія. Київ: Знання, 2012. 215 с.
13. Митний кодекс України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

14. Офіційний сайт Служби підтримки експорту. URL: http://exporthelp.europa.eu/thdapp/index_ru.html
15. Про Митний тариф України : Закон України від 07.12.2017 № 2245-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>
16. Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі : Закон України від 04.11.2015 № 745-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 49-50. ст. 456.
17. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10.04.2008 р. № 250-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=250-17>
18. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноевропейськими сусідами. Ін-т регіон. та євроінтеграц. дослідж. «ЄвроРегіо Україна». Київ : К.І.С., 2004. 358 с.
19. Батракова Т.І., Бондаренко А.Г., Михайлуца М.К. Вплив карантинних обмежень на макроекономічні показники. *Молодий вчений*. 2021. №3.
20. Звітні та аналітичні матеріали щодо підсумків діяльності Волинської митниці в 2019-2021 роках. URL: <https://customs.gov.ua/volinska-mitnitsia-derzhmitsluzhbi>
21. Стадник М. Вплив COVID-19 на світову економіку. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ002118
22. Долбнєва Д. В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-1_0-pages-20_26.pdf
23. Заха Д., Мовчан В., Кравчук В., Кірхнер Р., Полушкін Г. Економічний вплив пандемії COVID-19 на Україну. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/GET_UKR_PS_01_2020_ua.pdf
24. Офіційний сайт МВФ. URL: <https://www.imf.org/en/Home>
25. Офіційний сайт СОТ. URL: <https://www.wto.org/>
26. Офіційний сайт ВООЗ. URL: <https://www.who.int/home>

27. Кноема - Мировой атлас данных. Весь мир - ВВП. URL: <https://knoema.ru/atlas/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%8C-%D0%BC%D0%B8%D1%80/%D0%92%D0%92%D0%9F>
28. Офіційний сайт уряду США. URL: <https://www.bea.gov/>
29. Кноема — Мировой атлас данных. Key COVID-19 stats: cumulative cases and deaths. URL: <https://knoema.com/vfuxkrd/key-covid-19-stats-cumulative-cases-and-deaths>
30. Офіційний сайт МОП. URL: <https://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>
31. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні»: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 640 с.
32. Пашко П., Пісной П. Митна безпека України. *Вісн. Нац. акад. держ. управл.* 2006. № 2. С.139.
33. Недобега, О. О., Кулешина М. І. Митна безпека як складова економічної безпеки України. *Наук. вісті Далів. Універ.* 2013. № 9. URL: https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/16425/1/Nedobega_EA_Mitna%20bezpeka%20iak%20skladova%20ekonom%20d1%96chno%20d1%97%20bezpeki%20Ukra%20d1%97ni.pdf.
34. Новосад І. В. Фіскальна складова митної безпеки України : автореф. дис. ... канд.. екон. наук. Тернопіль, 2018. С. 3.
35. Надходження податків і зборів Держ. Фіск. служба України. 2019. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nahodjennya-podatkov-i-zboriv>.
36. Кукуруза Г., Лесик М., Ніколаєнко С. Аналіз обсягів контрабанди в Україні. Обсяги, прямі та непрямі втрати бюджету та економіки / Незалеж. група з макроекон. аналізу та прогнозу. Київ, 2019. С. 5
37. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення / уникнення оподаткування в Україні: нові виклики / Ін-т соц.-екон. трансформації, Центр соц.-екон. Дослідж. «CASE-Ukraine». Київ, 2019. URL: <https://iset-ua.org/images/Analiz-shem-2019-FINAL.pdf>.
38. Герчаківський С.Д. Митна справа. навч. посіб. Тернопіль: Вектор,

2020. 316 с.

39. Крисоватий А.І., Герчаківський С.Д., Дем'янюк О.Б. Митна справа. підручник. Тернопіль: ВПЦ «Екон. Думка ТНЕУ», 2014. 540 с.

40. Карпенко О. І. Глобалізація 4.0: Міжнародна торгівля та національна безпека. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2020. №19. С.48-56.

41. Agir S. B. Deepening of security conception and violent non-state actors as the challengers of human securityю. *Journal of Institute of Social Sciences*. 2014. Vol. 1, Issue 1. P. 105-116.

42. Beck U. Critical Theory of World Risk Society: A Cosmopolitan Vision. *Constellations*. 2009. Vol. 16, Issue 1. С. 3-22.

43. Bollen J. Trade Wars: Economic impacts of US tariff increases and retaliations, an international perspective / J. Bollen, H. Rojas-Romagosa. CPB Background Document, 2018. P. 44.

44. Caballero-Anthony M. Understanding Non-traditional Security / M. Caballero-Anthony. Introduction to the Non-Traditional Security Studies. A Transnational Approach / M. CaballeroAnthony (ed.). London : Sage Publications, 2016. P. 3-19.

45. Global Trade Alert. URL: https://www.globaltradealert.org/global_dynamics/area_all

46. Gunnella V. The economic implications of rising protectionism: a euro area and global perspective. *Economic Bulletin Articles*. 2019. Vol. 3. Mode of access : <https://hbr.org/2019/12/what-happens-when-antitrust-and-protectionism-cycles-collide>

47. Holland B. A \$600 Billion Bill: Counting the Global Cost of the U.S.-China Trade War / B. Holland, C. Sam // Bloomberg. 2019. May 28. Mode of access : <https://www.bloomberg.com/graphics/2019-us-china-trade-war-economic-fallout/?srnd=premium-europe>

48. Holsti K. Politics in command: Foreign trade as national security policy. *International organization*. 1986. Vol. 40, № 3. P. 643-671.

49. Global Risks Report. World Economic Forum: official website. Mode of access : <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2017>
50. Ilgen Th. *Autonomy and Independence: US - Western European monetary and trade relations, 1958 - 1984* / Th. Ilgen. - New Jersey : Totowa, 1985. 166 p.
51. Kaplan M. *System and Process in International Politics* / M. Kaplan. - Colchester : ECPR Press, 2006. 252 p.
52. Morgenthau H. *Truth and Power: Essays of a Decade, 1960-70* / H. Morgenthau. New York : Praeger Publishers, 1970. 449 p.
53. Nanto D. K. *Economics and National Security: Issues and Implications for U.S. Policy* / D. K. Nanto, Congressional Research Service // Federation of American Scientists. 2011. Mode or access : <https://www.ras.org/sgp/crs/natsec/R41589.pdr>
54. Olvey L. *The economics of national security* / L. Olvey, J. Dolden, R. Kelly. Waynes, N.J. : Avery Publishing Group, 1984. 404 p.
55. *Protectionism in the 21 st Century*. National // Board of Trade Sweden. - Mode of access : <https://www.kommers.se/In-English/Publications/2016/Protectionism-in-the-21st-century/>
56. Reznikova N. *The Policy of Economic Nationalism: from Origins to New Variations of Economic Patriotism* // N. Reznikova, V. Panchenko, O. Bulatova // *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. № 4. P.274-281
57. Schwab K. *Globalization 4.0 - what does it mean?* / K. Schwab // World Economic Forum. 2018. 5 Nov. Mode of access : <https://www.weforum.org/agenda/2018/11/globalization-4-what-does-it-mean-how-it-will-benefit-everyone/> The GTA reports. *Global Trade Alert: official website*. URL: <https://www.globaltradealert.org/reports>
58. United States Census Bureau : official website. URL: www.census.gov
59. Walt St. *The renaissance of security studies*. *International Studies Quarterly*. 1991. Vol. 35, № 2. P. 211-239.
60. Панченко В. Г. *Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика*. Київ: Аграр Медіа Груп, 2018. 618 с.; Panchenko V. H. *Hlobalni vymiry neoprotektsionimu: teoriia i praktyka*. Kyiv: Ahrar Media Hrup, 2018. 618 s

61. Резнікова Н.В. Економічна незалежність країн в умовах глобальних трансформацій: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2018. 460 с.; Reznikova N. V. Ekonomichna nezalezhnist krain v umovakh hlobalnykh transformatsii: monohrafiia. Kyiv: Ahrar Media Hrup, 2018. 460 s.